

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 5 Sayı: 23 Volume: 5 Issue: 23

Güz 2012 Fall 2012

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

KISMET-NÂME'NİN DÖNDÜ KARACA NEŞRİ VE AÇIKLAMASI

TRANSCRIPTION OF KISMET-NÂME BY DÖNDÜ KARACA AND ITS EXPLANATIONS

Hüseyin ARSLAN*

Fatih USLUER**

Öz

16. yüzyıl Hurufî mütefekkir ve şairlerden Muhîti Dede'nin (d. 1553) *Keşfnâme*, *Dîvân* ve *Kismet-nâme* isimli eserleri bilinmektedir. Bunlardan *Keşf-nâme* Fatih Usluer tarafından neşre hazırlanmış, *Dîvân*'ı Abdullah Tataroğlu tarafından tez olarak hazırlanmış ve *Kismet-nâme*'si de Hüseyin Arslan tarafından bitirme ödevi, Döndü Karaca tarafından da doktora tezi olarak hazırlanmıştır.

Manzum olarak yazılmış olan *Kismet-nâme*, harf hesaplarıyla meşhur Muhîti Dede'nin bu hesapların nazım diliyle ve yoğun bir şekilde işlendiği bir eseridir. Bu eserin neşrini yaptıktan sonra, Döndü Karaca'nın da aynı metni okumuş olduğunu fark ettik. Yaptığımız incelemede metin neşrinde ve yapılan açıklamalarda bir çok hatanın olduğunu fark ettik. Sadece bu hataların tespitiyle yetinmeyerek, Hurufî hesaplarını verdiğimiz örnekler üzerinden anlatmaya çalıştık. Böylece bu araştırma, Hurufî metinlerinin neşri ve açıklamasında rehberlik yapacak ve müstakbel çalışmalarda daha az hata yapılmasına yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hurufilik, Muhîti, Kismet-nâme, Hurufî hesapları, Ebced.

Abstract

Muhîti Dede of the sixteenth century (b.1533) a Hurufî Poet and thinker was known by his works *Keşf-nâme*, *Diwan*, *Kismet-nâme*. *Keşf-nâme*, a work written in prose, was transcribed by Fatih Usluer, and Abdullah Tataroğlu transcribed Diwan of Muhîti as Ph.D. *Kismet-nâme* another poetry of Muhîti was transcribed by Döndü Karaca as Ph.D. thesis and by Hüseyin Arslan as project paper.

Kismet-nâme a mathnawi of Muhîti Dede who was famous for his achievement to find out the numerical equivalent of letters was written in verse. Following my publication of that work I realized that Döndü Karaca also read that text. In that text found not only several mistakes but also comments of the work. I did not stop in displaying the mistakes but also tried to explain the Hurufî symbolism on the examples which I provided. Our research hopefully will help for a better understanding and explanation of Hurufî texts in future publication.

Keywords: Hurufism, Muhîti, Kismet-nâme, Hurufî calculations, Ebced.

2000'li yıllardan itibaren Hurufilik üzerine yapılan araştırmalarda gözle görülür bir artış olduğu bir gerçektir. Yapılan araştırmalar, yazılan tez, makale ve kitaplardaki hatalar da oldukça fazladır. Ciddi bir Hurufilik altyapısı olmadan yapılan metin neşirlerindeki hatalar ise Türkiye'deki akademik kalitenin ve ciddiyetin ölçeri haline gelmektedir. Konunun asıl üzücü yanı ise, içerisinde bunca hata barındıran

* Y. Lisans Öğrencisi, Indiana University - harslan@umail.iu.edu

** Doç. Dr., TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi - fusluer@etu.edu.tr

çalışmaların yüksek lisans, doktora tezi veya makale olarak Türk bilim tarihine geçiyor olmasıdır. Sosyal Bilimlerdeki durumun vahameti maalesef günden güne daha çok ayyuka çıkmaktadır.

Bahsettiğimiz bu tezlerden biri, Döndü Karaca'nın hazırlamış olduğu Muhîti'nin *Kısmet-nâme'si* (İnceleme-Metin) isimli 2010 yılında Çukurova Üniversitesi'nde savunması yapılmış doktora tezidir. Bu tez, *Kısmet-nâme'si*'nin tarafımızdan da neşredilmesi hasebiyle dikkatimizi çekti. Tezin başlarında Döndü Karaca'nın *Kısmet-nâme'si*'den ne Gölpinarlı'nın, ne Usluer'in ne de Muhîti'nin *Dîvân*'ını neşreden Tataroğlu'nun bahsetmediğini, başka kaynaklarda da bu eserin adına rastlamadığını söylemesi (Karaca, 2010: iii-19) ilgimizi çekti ve tezi daha dikkatli bir şekilde incelememize neden oldu.

Zira biz, bu eserin varlığını Hurufilik ve Kuran; Nesimî Örneği (Ünver, 2003: 90) eserinden öğrenmiş ve Usluer'in delaletiyle bilinen tek nüshasını temin etmiştik. Yayınlanmak üzere olan neşrimiz, ricamızı kırmayan Usluer tarafından notlandırıldı. Bu çalışmamızda neşrimize yapılmış olan bu notlardan büyük ölçüde yararlandık.

1. Bilgi Yanlılıkları

Kısmet-nâme'si'nin birçok yerinde “Seb’u’l-mesân” tabiri kullanılmıştır. Tekrarlanan 7 anlamına gelen bu ibare terminolojik olarak her rekatte okunduğu ve 7 ayetten oluştuğu için Fatiha suresi için kullanılmıştır. Muhîti de ibareyi yer yer bu anlamda kullanmıştır. Ancak Seb’u’l-mesân, hurufiler tarafından 7 ümmî hattan ve gerek bunun 7 mahalli, gerekse 7 ebî hat ile 14 olması nedeniyle 14 hatta işaretlenmiştir (Usluer, 2009: 343). Dolayısıyla 14’ün söz konusu olduğu durumlarda Seb’u’l-mesân ile Fatiha suresinin doğrudan bir ilişkisi yoktur. Karaca, *Kısmet-nâme'si*’deki açıklamalarında bu ayrımı görmeyerek her “Seb’u’l-mesân”ı Fatiha suresi olarak Türkçe’ye aktarmıştır. Oysa Seb’u’l-mesân ve 14 hattın aynılığı şu beyitte açıkça dile getirilmiştir:

Gösterür on dört haṭṭı çün bedr-i mâh
Kim odur seb’u’l-mesân bi-ıştibâh (vr. 60a)¹

Ancak bu beyitin açıklamasında bile Karaca ayrımın farkına varmamıştır: “14 ise, 14 hatta ve Fâtiha sûresine işaret eder.” (Karaca, 2010: 90). Diğer örnekler de şunlardır: “14 nokta, Fâtiha sûresine işaret eder.” (Karaca, 2010: 92). “14 harf, Hudâ’nın 14 hattına; yani Fâtiha’ya eşittir.” (Karaca, 2010: 116)

Karaca aynı hatayı “ümmü’l-kitâb” tabiri için de yapmıştır. Ümmü’l-kitâb, Fatiha suresini tanımlamakla birlikte, Hurufiler tarafından muhkem/mukattaat harfleri için de kullanılmıştır.

Aşağıdaki beyitleri açıklarken Karaca “Kelime-i tevhidin 40 cüzü içerisinde tekrar etmeyen 6 harf vardır. Bu 6 harf, 6 sûre sırrına delâlet eder. 6 sûre ise, Fâtiha sûresinin ifadesidir.” (Karaca, 2010: 229) diyerek 6 sûre ile Fatiha arasındaki ilişkiyi ortaya koymadan yanlış bir hükümde bulunmuştur:

Bi-mükerrer oldı eczâsı nişân
Şeş şuver sırrına fehm eyle ‘ayân

Şeş suver kim ol durur ümmü’l-kitâb
Muḥkemât-ı aṣl-ı Kur’ân bi-ḥicâb (vr. 115a)

Alıntılıdığımız ikinci beyitin ikinci mısraında açıkça görüldüğü gibi ümmü’l-kitâb ile kastedilen *Kuran*’ın muhkemâtıdır. *Kısmet-nâme'si*’de istinsah hatasıyla bazen sin bazen sâd ile bir çok yerde bu 6 suver atıfta bulunulmakla birlikte şu beyitlerde bu 6 suverin ne olduğu daha iyi görülmektedir:

Çârdeh ḥarf oldı altı sûre hem
Kâf u nûn eczâsına oldı ‘alem

Biş nuḳaṭla on bir olur şeş suver

¹ Makale boyunca varak numaraları verilen beyitler Hüseyin Arslan, beyit numaraları verilen beyitler de Döndü Karaca neşrine aittir.

Muḥkemāt içre ‘ ayān oldı sefer (vr. 29b)

Şeş suver bā-penc nokṭa iy zekī
Nokṭa-i bātinla olur on iki (vr. 31b)

Gayr-ı mükerrer 14 muhkem harfin tamamı 6 surede görülebilmektir. Diğer bir ifadeyle gayr-ı mükerrer 14 muhkem harfin tamamı 6 surenin başında gelen mukattaat harflerinde toplanabilir. Bu 6 suredeki mukattaatlar şunlardır: (الر كهيعص طس حم ق ن). Görüldüğü gibi bunların 5 noktası vardır ve yukarıdaki alıntıladığımız beyitlerde bu gerçek dile getirilmiştir. Son alıntıladığımız beyitte, “nokta-i bātin” demektedir. Bu, 14 muhkem harfin eczasında zahir olan 3 harfin (ف د و) 1 noktasıdır.

Aşağıdaki beyitte, te (ت) harfinin eczasındaki 2 harf, 2 parça ihrama işaret olarak kabul edilmiştir. Bu çerçevede “dü ihrâm” tabiri Karaca tarafından “2 kez ihrama girmek” olarak yorumlanmıştır. (Karaca, 2010: 76, 79) Ancak umre veya hacta “ihrama iki kez girme” diye bir şey yoktur:

Kāf u nūn ḥarfine hem dāl oldı bil
Hem dü ihrāmuñ rumūzın fehm kııl (vr. 35b)

Vitr namazının rekatlarıyla ilgili olarak da Karaca, Hanefi fikhını esas alarak vitri 3 rekat olarak kabul etmiş ve açıklamalarında sağlama yapma gereği duymadan bunu kullanmıştır. Oysa vitir, “tek” anlamına gelen bir kelimedir ve Hanefiler dışındaki mezheplerde vitir namazı bir rekat olarak kabul edilmiştir. Muhîti de aşağıdaki beyitlerde vitri 1 rekat olarak kabul etmektedir (Usluer, 2009: 446, 483):

Nüh olur eczā-yı dāl iy cüvān
Baṭn-ı şānīde bu sözde yoḡ gümān

...

Vitr sırrın nokṭasından kııl ṭaleb
Kim odur tevḥīd-i zāt-ı Fazl-ı Rab (vr. 53a)

Dāl (د)’ın batn-ı sânisindeki 9 harfte (دال الف لام) 1 nokta vardır. Alıntıladığımız son beyitte söylediği gibi o bir nokta, vitrin 1 rekatı mukabilindedir. Karaca bu noktayı açıklarken sadece “9 cüzde yer alan 1 nokta, Fazlullah’ın zâtının birliğini ifade etmektedir.” (Karaca, 2010: 81) demiştir. Ancak şu beyitleri “vitrin 3 rekat olduğu” tezine uyarlamaya çalışmıştır:

Lām ḥarf-i vāḥide dāl oldı hem
Hem namāz-ı vitre olmuşdur ‘alem (vr. 67b)

“Lām harfî, teklîği ifade eden elif harfine delâlet ettiğî gibi vitr namazına da işaret etmektedir; çünkü lām’ın da elif’in de 3 cüzü vardır ve vitr namazı 3 rekattır.” (Karaca, 2010: 101)

Vāv ḥarf-i vāḥide oldı ‘alem
Gösterür fehm eyle sırr-ı vitri hem (vr. 70b)

“Vāv harfî, teklîği ifade eden elif harfine işaret etmekte ve vitr namazının sırrını göstermektedir. Çünkü elif de vāv da 3 cüzden oluşmaktadır ve vitr namazı 3 rekattır.” (Karaca, 2010: 105)

Karaca, aşağıdaki beyitten hareketle 4 mucem harfin, 12 ayın 4.sü olan Muharrem ayına işaret ettiğini söyler (Karaca, 2010: 111):

On iki māhuñ hem ez-Fazl-ı Celīl
Muḥarremdür dördi bu dört ḥarfî bil (vr. 42b)

Muharrem arabî ayların dördüncüsü değil ilk ayıdır. Bizce “muhterem” olması gereken kelime ki vezne daha uygundur, istinsah hatası olarak “muharrem” şeklinde yazılmıştır. Öyle olmasa bile beyitin, 4 harfî, haram olan 4 ay mukabilinde gösterdiği muhakkaktır.

Karaca, bismelenin (بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ) 4 noktası hakkındaki şu beyitin açıklamasında da 4 haram ayı (Zi'l-ka'de, Zi'l-hicce, Muharrem, Receb) fark edemeyerek, "Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm sözcüğünün yazımında 4 nokta bulunmaktadır. 4 sayısı, hem saygı duyulan 4 ayı (Ramazan ...), hem de 4 hattı göstermektedir." (Karaca, 2010: 188) diyerek yanlış bilgi vermiştir:

Noğtasında çâr mâh-ı muhterem
Âşikârâ çâr hatt hem bî-elem (vr. 26b)

Karaca, aşağıdaki beyitteki 5 duyu ve 5 hat ayrımını da gözden kaçırarak, "Âdem'in 5 hattı ifadesiyle kastedilen, 5 duyu organımızdır." (Karaca, 2010: 150) yargısında bulunmuştur:

Sırr-ı penceh görünür hem penc hatt
Hem havâss-ı² penc bunda yok gâlağ (vr. 9b)

Oysa *Kismet-nâme*'de geçen şu beyitlerde 5 hattın ne olduğu bizzat Muhîfî tarafından söylenmiştir:

Zâhir oldı çîmden³ bir mîm hem
Penc olur penc hattâ bil oldı 'alem

Ya' nî dü şârib dü 'arız 'anfeka
Kim anı bilmedi dîv-i zındıka (vr. 89b)

Dolayısıyla yüzde bulunan 5 hattın; 2 bıyık, 2 sakal ve 1 anfeka hatları olduğu açıklık kazanmıştır.

5 vakit farz namazlardan sabah, akşam ve yatsı namazlarının 2'şer rekatlerinin kıraati (cemaatle kılınırken) açıktan, diğer vakit namazların kıraati ise her durumda gizli yapılmaktadır. Muhîfî Dede "salât-ı cehr" tabiriyle, kıraatleri cehrî yani açıktan olan 6 rekata işaretlerde bulunmuştur. Bunların hepsini buraya almayacağız ancak şu beyitleri örnek olarak verelim:

Bî-mükerrer şeş hurûf olur 'ayân
Görünür şeş ibtidâ-yı Câvidân

Şeş teşehhüd sitte-i eyyâm hem
Şeş şalât-ı cehre hem oldı 'alem (vr. 13a)

Karaca, bu beyitin açıklamasında olduğu gibi diğer örneklerde de, kıraati sesli olan bu 6 rekati, "yüksek sesle okunan 6 dua" (Karaca, 2010: 195, 210, 215, 220 vd.) olarak açıklamıştır daha doğrusu Türkçeye çevirmiştir ki terminolojide bunun bir karşılığı yoktur.

Kismet-nâme'nin belki her sayfasında atıfta bulunulan mukattaat harfleri Kuran'da 29 surenin başında gelmiştir ve tekrarlarla toplam 77 harftir. Muhîfî aşağıdaki beyitte Mehdî'nin ebcedi (59), eczasındaki 10 harf ve 8 noktayı toplayarak 77'ye ulaşır ve bunun surelerin başında gelen 77'den yani 77 mukattaat harfinden haber verdiğini söyler:

Ebced-i zâhirle eczâ vü nuğat
Oldı yetmiş yedi yok bunda gâlağ

Virdi yetmiş yediden saña haber
Kim gelüpdür fî evâ'il-i suver (vr. 19b)

Eserin en temel referanslarından olan 77 mukattaat harfi, Karaca tarafından şöyle bir hesapla açıklanmıştır: "Mehdî kelimesinin ebcedi (59), cüzleri (10) ve cüzlerinin noktalarıyla toplandığında (8) 77 sayısı ortaya çıkar ki bu, mukattaat harflerinin eczalarıyla ilgilidir. Sûrelerin başında gelen mukattaat

² Nüshada: havâşşı.

³ Nüshada: çîmden.

harflerin bir kısmı 2 cüzlü, bir kısmı 3 cüzlüdür. 3 cüzlü harflerin cüzlerinde 77 nokta yer almaktadır. 77'nin sırrıyla kastedilen de budur.” (Karaca, 2010: 207)

Karaca, hacla ilgili bölümde yer alan şu beyitlerin açıklamasında da hatalı bilgiler vermiştir:

Ebcisinde ħī vü cīmūñ āşikār
Şuħħa sırrı görünür fehm eyle var
...
Ebced u noħta iki ħarf iy cüvān
Çārdeh ħaħt sırrına oldu nişān

Hem tavāf-ı ħacc u ‘umre āşikār
Lafz-ı ħacdan görünür fehm eyle var (vr. 24a)

Karaca'nın da belirttiği gibi buradaki hesap şöyledir: Hacc (حج)ın ebcedi 11'dir, 2 harf ve 1 noktasıyla toplamı 14'tür. Ancak Karaca bunun açıklamasında “Hac ve umrede yapılan tavafların sayısının 14 olduğunu söyleyebiliriz.” (Karaca, 2010: 244) demiştir. Oysa Hacda, Hurufilere göre, 2'si farz ve 2'si sünnet olmak üzere 4 tavaf vardır. Umre'de ise, sayısı isteğe göre artırılabilmeyle, 1 tavaf yapılır. Muhîfî Dede burada hacda veya umrede yapılan tavaftan değil, Hac, umre, veda, kudüm olmak üzere 4 tavaftan hac ve umre tavaflarını zikretmiştir ki bunlarda toplam 14 şavt vardır.

2. Yorum Yanlışlıkları

Muhîfî Dede, Câvidân (جاويدان) lafzının eczasındaki 18 harfin (جيم الف واو دال الف نون) 7 noktasını, Kuran'ın 7 batını ve 7 kapı (Seb'a ebvâbı 'ayân gösterdi hem) mukabilinde olduğunu söylemiştir. Buradaki 7 kapıyla Muhîfî Dede, Deccal'ın Medine'ye giremeyeceğinden çünkü Medine'nin 7 kapısının her birinde 2'şer melek olacağından bahseden hadise (Müsned-i Ahmed: c. XLI, s. 404) telmihte bulunmuştur. Ancak Karaca, bu 7 kapıyı cehennemın 7 kapısı olarak anlamış ve Câvidân lafzı ile cehennemın 7 kapısını bağdaştırmaya çalışmıştır. (Karaca, 2010: 12)

Bu cihetden noħta-i bāyum didi
Âdem-i evvel İmām-ı Sermedî (vr. 45b)

Karaca, “Bu beyitte aynı zamanda telmih sanatı da söz konusudur; çünkü Hz. Ali'nin 12 imamın ilki olduğu beyitte açıkça ifade edilmektedir.” diyerek beyiti yanlış yorumlamıştır. Beyitte de “açıkça” görüleceği gibi Hz. Ali'nin 12 imamın ilki olduğu söylenmemiştir. “Âdem-i evvel” tabirinden bu anlaşılmalıdır. Nitekim şair *Keşfnâme* adlı eserinde bu tabire açıklık getirmiştir. Hz. Ali'nin “Ben ilk Âdem'im” dediği rivayet edilmektedir.

Muhîfî, bunu 32 harfin mazharı olan Mehdi'den (yani Fazlullah'tan) önce dünyaya geliş şeklinde yorumlar. Zira ikinci ve hakiki Âdem Allah'ın halifesi olan Mehdi'dir (Usluer, 2009: 324).

Karaca, harflerin ayrı ayrı şerh edildiği bölümde yer alan Mîm harfiyle ilgili şu beyitleri de yanlış anlamış ve açıklamıştır:

Çār geldi mîm hem iy nev-cüvān
Çārdur ya' nî kitāb-ı āsumān
...
Zāhir oldu çîmden⁴ bir mîm hem
Penc olur penc ħaħta bil oldu 'alem (vr. 89a-89b)

İlk beyitle başlayalım... Karaca'ya göre “Mim harfi, Arap alfabesinde 4 yerde (cim, çim, lâm, mim) karşımıza çıkmaktadır.” (Karaca, 2010: 62) Oysa Muhîfî 28 harften Cîm, Lâm ve Mîm harflerinin eczasında zahir olan 4 Mîm'den (ميم م مال ميج) bahsetmektedir. Buna Fars alfabesindeki Çîm'in eczasındaki Mîm dahil değildir zira bu, yukarıya alınıladığımız son beyitte hesaba dahil edilmiştir.

⁴ Nüşhada: cîmden.

Karaca bu son beyiti ise “Cim harfinde yer alan mim’in de hesaplanmasıyla mim sayısı 5 olur ve 5 hat sırrı aydınlanır.” (Karaca, 2010: 63) şeklinde yorumlayarak Cîm’i Çîm olarak okumuş ve yorumlarında tutarsızlık ortaya çıkmıştır.

İnbisâti çâr lâmuñ oldu hem
On iki haţţı sırrına Hâkdan ‘alem

Gösterür hem on iki burcı ‘ayân
Hem on iki çeşme sırrın bî-gümân

Bâ-‘ anâşır çâr lâm iy kân-ı nür
Şânzdeh haţţı-ı Hüdâyı gösterür (vr. 90a)

Beyitlerinin açıklamasında da Karaca bunların hepsini aynı hesaba dahil ederek, “4 adet lâm harfi, cüzlerine ayrıldığında 12 sayısını verir. Böylece 12 hat, 12 burç ve 12 hat sırrı aydınlanır. Bu sayıya 4 lâm’ın kendisi de eklenince Hudâ’nın 16 hattı görünür olur.” (Karaca, 2010: 64) demiştir. İlk iki beyitin açıklaması doğru olmakla birlikte son beyitin açıklaması ve hesaba dahil edilmesi hatalıdır. Zira burada Muhîfî müstakil olarak 4 Lâm’ın her birinin dörder unsurdan toplam 16 olduğunu ifade etmiştir.

Aynı minvalde, yani herşeyin dört unsurdan oluştuğu gerçeğinden hareketle yapılması gereken şu beyitlerin açıklamasında

Batn-ı şânîde elif iy hüş-nihâd
Heşt bâb-ı cenneti kıldı güşâd
...
‘Unşurından oldu heşt harfûñ ‘ayân
Sî vü dü nuţķ-ı Hüdâ-yı ğayb-dân (vr. 44b-45a)

Karaca Elif’in unsurlarında 32 nutkun sırrı çözülmüş demiştir. “Elif’in unsurları”nı da (ilk batında 3 cüz, ikinci batında 8 cüz, üçüncü batında 21 cüz) olarak açıklamıştır (Karaca, 2010: 73). Son beyitte görüldüğü gibi Muhîfî, Elif’in unsurlarından değil, “Heşt harfin unsurundan” bahsetmektedir. Burada Muhîfî’nin ifade etmek istediği şudur: Elif’in batn-ı sânisindeki 8 harfin (الف لام في) her biri dörder unsurdan oluştuğuna göre unsurları toplam 32’ye eşittir.

Çâr harfûñ ‘unşurı fehm it yaķın
‘Unşur-ı noķtayla hem bî-reyb ü şîn

Ebcded ile hey’et-i mecmû‘a hem
Erba‘în esrârına oldu ‘alem (vr. 99b)

Bu beyitlerin açıklamasında Karaca şöyle bir hesap yapar: “Vücûd’un unsuru (16), ebcedi (19), 1 noktası ve kelimedeki 4 harfle birlikte 40 sayısına işaret eder.” (Karaca, 2010: 272). Toplama doğru olmakla birlikte beyitlerde bunlar söylenmemiştir. Beyitlerde ilk olarak, Vücud (دوجو)’un 4 harfinin unsurları toplamı olan 16 ile noktanın 4 unsuru toplanmış ve 20’ye ulaşılmıştır. İkinci beyitte de buna, Vücud (دوجو)’un ebcedi olan 16 ile heyet-i mecmûa (1) eklenmiş ve 40’a ulaşılmıştır.

‘Unşur-ı fe harf u noķta ez-Celîl
Şeş teşehhüd sırrına oldu delîl

‘Unşur-ı noķtayla yine deh olur
Deh haţţı-ı elvâhı-ı Mûsâ görünür (vr. 65a)

Karaca’ya göre beyitler şunu söyler: “Fî, noktası, kendisi ve unsurlarıyla birlikte 6 teşehhüd sırrını açıklamaktadır. Buna unsurundaki noktalar eklenince Mûsâ’nın 10 hattı görünür.” (Karaca, 2010: 97). Burada nâşirin “unsurundaki noktalar” ifadesinin hiç bir anlamı yoktur. Fe harfinden hiç bir durumda 4

nokta zahir olmamaktadır. Açıktır ki burada Muhîf Fe (ف) harfinin 4 unsuru ve harfin kendisi ve noktası toplamı olan 6'ya, noktanın 4 unsurunu (her şey 4 unsurdan oluşur) ekleyerek 10'a ulaşmıştır.

Bâ-‘ anâsır bâ-cümel heştâd u çâr
Oldı fehm it fî-i Fazl-ı Kirdgâr (vr. 64b)

Beyitini “Fî, unsurlarıyla birlikte 84 eder.” (Karaca, 2010: 97) şeklinde Türkçe’ye aktaran Karaca, unsur tabiri bir yana en azından “Fe (ف)’nin ebcedi, unsurlarıyla birlikte (yani fe harfinin oluştuğu 4 unsur ile) 84’tür” demeliydi.

“Unsur”ların hesabıyla ilgili yapılan hesapların sayısı oldukça fazla olduğundan son bir örnek vererek konunun daha iyi anlaşılacağını umuyoruz:

Batn-ı şânî şâd elif dâl iy ‘azîz
Nüh teşehhüd sırrıdır eyle temîz

Çıldı nüh âyet rumûzın hem ‘ayân
Nüh felek sırrına hem oldı nişân

Noğtasında sırr-ı vahdet âşikâr
Zâhirinde hem şalât-ı vitr i yâr

On olur bâ-noğta nüh harf-i ‘azîm
Gösterür esrâr-ı deh levh-i Kelîm

‘Unşur-ı nüh harf ü bir noğta ‘ayân
Gösterür tahmîr-i Âdemden nişân (vr. 58b)

Bu beyitlerdeki hesaplar Karaca tarafından kısa bir şekilde şöyle açıklanmıştır: “Bu 9 harfin unsurları 1 noktayla toplandığında Âdem’in mayasının 40 gün bekletilmesine hatırlatmada bulunulmaktadır.” (Karaca, 2010: 89). Karaca açıkça görüldüğü gibi sadece son beyiti Türkçe’ye aktararak hesapların açıklandığını düşünmüştür. Muhîfî Dede 40 gün süren Âdem’in çamurunun yoğrulmasını Sâd harfinden şöyle müşahede etmiştir: Sâd’ın batn-ı şânisinde (صاد الف دال) 9 harf ve 1 nokta vardır. Harf ve nokta toplamı olan 10, dörder unsurdan oluştuğundan toplam 40’tır ve 40 gün mukabilindedir.

Gösterür üç vâv nuğk-ı Kirdgâr
İsm-i fî vü dâd u lâmi âşikâr (vr. 90b)

Vâv harfi ile ilgili yorumlarda bulunan Muhîfî, yorumlarının bu ilk beyitinde, Allâh’ın nutkunda 3 Vâv olduğunu söylemektedir. Diğer tüm harfler için yaptığı gibi burada 28 harfin eczalarında zahir olan toplam 3 Vâv’a işaret etmiştir ki bunlar Nûn ve Vâv’ın eczalarında (نون و او) zahir olur. Bu beyiti “Allâh’ın nutkunda 3 adet vâv bulunmaktadır” (Karaca, 2010: 65) şeklinde çeviren Karaca’nın bunu anlamlandırmak için düştüğü şu dipnotun yanlışlığı, harflerle ilgili bu yorumların bütünlüğü göz önüne alındığında açıkça görülecektir: “Allâh kelimesinin cüzleri ve cüzlerdeki noktalar toplamı 18 eder. 3 adet vâv harfinin ebcedi de 18’dir.”

Bilindiği gibi gayr-ı mükerrer mukattaat harfleri (muhkem de denir) 14 tanedir ve bunların toplam 5 noktası vardır: (الر كهيعص طس حم ق ن). Şu beyitler, Gaym (غ) harfinin, alfabede 19. sırada gelmesini 14 muhkem harf ve 5 noktası toplamı mukabilinde gösteriyor:

On toğuzında gelüpdür müfredüñ
‘Ârif ol nuğkın fehm it Aḥmedüñ

Muḥkemât esrârın itdi âşikâr
K’oldı harf u noğta on toğuz i yâr (vr. 63b)

Karaca, bunu “Bu harf, muhkem harflerin sırrına da işaret etmektedir. Bilindiği gibi 17 muhkem harf vardır. Gayın harfi ve 1 noktası da hesaplama dâhil edilirse toplam 19 eder ki bu, gayının alfabenin 19. sırasında yer almasıyla ilişkilendirilebilir.” (Karaca, 2010: 95) şeklinde hurufice bir yorumla hatalı bir şekilde açıklama yoluna gitmiştir.

Aşağıdaki beyitlerde Muhîti, 4 mucem harfin eczasının zahir ve batınındaki noktalar toplamını 19 olarak hesaplar:

Çâr harfüñ zâhir u bâtında çün
On toközür noqtası iy zû-fünün

Gösterür nâhun (u) mafşaldan nişân
Her bir elde vü ayağda bî-gümân (vr. 43a)

Karaca son beyiti basitçe “el ve ayak tırnaklarından haber vermektedir.” (Karaca, 2010: 111) şeklinde açıklamıştır. Oysa son beyitte bu 19’un, her bir elde ve ayaktaki tırnak ve mafsalı gösterdiği söylenmiştir. Bu şu anlama gelmektedir: 19 nokta, sağ ve sol olmak üzere el ve ayak parmaklarındaki 14’er mafsal ve 5’er tırnağın toplamını göstermektedir.

Mukattat harflerinden 6’sının (ر ه ي ط ح ف) eczasında şu şekilde 2 harf zahir olur: ري هي بي طي
6 harf (ر ه ي ط ح ف), 3 noktasıyla birlikte 9’a eşittir. Aşağıdaki alıntılardığımız beyitlerin ilkinde bu söylenmiştir:

Altı harf üç noқта ile nüh olur
Tis’a âyât-ı Kelîmi gösterür

Noқта-i bâtnla eczâda iy yâr
Zâhir oldı sâ’at-i leyl ü nehâr (vr. 30a)

İkinci beyitte ise, bu 6 harfin eczasındaki 12 harfle, sadece batınından zahir olan 12 nokta (ي ي ي ي ي ي) toplanmış ve 24’e ulaşılmıştır. Karaca ise 24’e ulaşmak için, ilk beyitte zikredilen 9’a, bātında yer alan 15? noktayı ekleyerek farklı bir açıklama yoluna gitmiştir. (Karaca, 2010: 117)

Kef-he-ye-ayn-sâd (كهيعص) mukattaat harfleri üzerine söylenmiş aşağıdaki beyitlerde, Kef-he-ye-ayn-sâd (كهيعص)’ın eczasındaki (كاف هي بي عين صاد) 13 harf ve 10 noktanın toplamı olan 23’ün, 17 muhkem harf (الر كهيعص طس حم ق ن د ف و) ve bunların 6 noktasını gösterdiği açıkça belirtilmiştir:

Sîzdeh eczâ ile bâ-deh nuқта
Bîst u sedür iy birâder bî-ğalaţ

Gösterür hifdeh hurûfi âşikâr
Kim olur bâ-şeş nuқта ez-kird-gâr

...
On iki haţtıla hem on bir sefer
Gösterür bîst u se añla bî-haţar

Ya’ nî harf-i kef-he-ye-ayn-şâd
Muhkemātuñ aşıldur iy hoş-nihâd (vr. 34a-34b)

Karaca, beyitleri şu açıklamalarıyla maksadından uzaklaştırmıştır: “Kâf hâ ye ayın sad”da 21 hattı, 17 muhkem harfi, 17 rekat hazar namazını, 15 rekat Cuma günü namazını ve 11 rekat sefer namazını görmek de mümkündür. Hatta bu harfler, hurûf-ı mukataanın aslıdır, denilebilir; çünkü cüzlerine ayrıldığında ‘fî, dâl,vâv’ harfleri görünür. Böylece mukattaat harf sayısı 17’ye çıkar ve hurûf-ı muhkemât adını alır.” (Karaca, 2010: 123)

Tâ-Sîn-Mîm ve Tâ-Sîn mukattaat harfleri üzerine yazılan bölümden alıntıladığımız aşağıdaki beyitte Muhîti Dede, bu mukattaatlardan Fadl'ın eczasına ulaşır:

Çârdehle penc nokta iy peser
Gösterür levvâha-i tis' a ' aşer

Nüzdehle bîst u yek bî-reyb ü şîn
Fazl-ı Hâkdan oldı sırr-ı erba' in

Oldı hem eczâ-ı fî vü dâd u lâm
Bî-mükerrer üç nuқтаla ve's-selâm (vr. 35a)

Bu beyitlerde iki Tâ-Sîn-Mîm'in eczasındaki (طي سين ميم طي سين ميم) nokta ile Tâ-Sîn'in eczasındaki (طي سين) 5 noktanın toplamı olan 19'a, bunların eczalarındaki 21 harf eklenerek 40'a ulaşılmıştır. Karaca bu sonucu son beyite bağlayarak, “40 sayısı ortaya çıkar ki bu, Fazl'ın cüzlerine işaret etmektedir.” (Karaca, 2010: 124) Ancak görüldüğü gibi son beyitte, “Bî-mükerrer üç nukatla” Fazl'ın eczası mukabilinde olduğu söylenmiştir. Dolayısıyla son beyitte işaret edilen, Tâ-Sîn-Mîm ve Tâ-Sîn'in eczalarındaki gayr-ı mükerrer 5 harfin (ط ي س ن م) 3 noktasıyla toplamının Fadl (فضل)'ın eczasının, ki eczasında 8 harf (في ضاد لام) vardır, mukabilinde olduğudur.

Karaca aşağıdaki beyitleri şöyle açıklar: “32 harfin cüzü 77'dir. Buna “fi ve dâl”ın 5 harfi eklenince 82 olur. Lâm-elif de 2 harf olarak kabul edilirse 84 sayısına ulaşılır ki bu, 3 kez 28'e eşittir ve karşılığı 3 kez el, ayak ve yüz hattıdır.” (Karaca, 2010: 124):

Nokta vü harfile olur dâl u fî
Añla eczâ-yı hürûfi iy zekî

Ya' nî ottuz ikki harf eczâda bil
İkki harf-i lâm elifle ez-Celîl

Cümle seksen dört olur bî-reyb ü şîn
Ez-beyân-ı Fazl-ı Rabbü'l-âlemîn (vr. 35b)

Öncelikle 32 harfin eczasında 77 değil, 82 harf vardır ve bu *Kismet-nâme*'nin bir çok yerinde defalarca söylenmiştir. Muhîti'de alıntıladığımız son iki beyitte bu 82 harfin Lâm-elif'in 2 harfiyle birlikte 84 olduğunu ifade etmiştir. Dâl ve Fî (د ف)'ye gelince bu iki harfin ebcedi 84 olması hasebiyle söz konusu edilmiştir. Asıl önemli olan ve Karaca'nın ihmal ettiği nokta ise Yâsîn (يس) mukattaat harfine ait bu beyitlerde 84'e ulaşılan ilk beyittir ki burada Muhîti, Yâ-Sîn (يس)'in 2 harfi, 2 noktası ve ebcedi olan 70 ile eczasındaki (يا سين) 5 harf ve 5 noktayı toplayarak 84'e ulaşmıştır.

Döndü Karaca şu beyiti açıklarken Yâ-Sîn (يس)'in 4 noktası olup olmadığını hesaplamadan “Yâ sinin 4 noktasında...” (Karaca, 2010: 125) şeklinde bir ifade kullanmıştır:

Noktasıyla çâr ' unşurdan nişân
Gösterür fehm eyle yâ-sîn iy cüvân (vr. 35b)

Açıktır ki beyitte “Yâ-Sîn (يس)'in 2 harfi, 2 noktasıyla birlikte 4 yapması” söz konusu edilmiştir.

Aşağıdaki beyitlerde Kün (كن) ile Fe (ف) arasındaki mütakabiliyeti gösteren bir hesap yapılmıştır:

Kâf u nün eczâ vü nokta bâ-cümel
Hey 'etile seksen olur bî-cedel

Virdi sırr-ı ebcedi fîden haber
Bu beyânı fehm kııl iy pür-hüner (vr. 1b)

Karaca, beyitleri açıklarken belirtildiği gibi Kün'ü oluşturan Kef ve Nûn harflerinin ebcedi olan 70'e Kef ve Nûn'un eczasındaki 6 harfi eklemiş ancak buna 6 harfin eczasındaki "noktalı 4 harfi (kef, fe, nun, nun) ekleyerek 80 eder." (Karaca, 2010: 137) demiştir. Ancak Kef ve Nûn'un eczasında (كاف نون) görüldüğü gibi 4 noktalı harf yoktur. Doğrusu şudur ki Muhîti Kün'ün eczasındaki (كاف نون) 3 nokta ve heyeti (eserde heyet-i mecmûa olarak da anılır ve 1 kabul edilir) ekleyerek 80'e ulaşmış ve bunu ebcedi 80 olan Fe (ف) mukabilinde yorumlamıştır.

Kismet-nâme'nin bir çok yerinde Allah (الله) lafzında 5 harf olduğu belirtilmiştir ki bunlar elif, lâm, lâm, elif ve he (ه ل ل ا ه) harfleridir. Aşağıdaki beyitte "penc harf" bunların eczasındaki 14 harf anılmış ve hesaplanmıştır:

Çârdeh eczâ-yı Allâh iy cüvân
Penc harfûñ ebcediyle bî-gümân

Fî-i Fazlu'l-lâh-ı Rabbü'l-âlemin
Ebcediyle görünür bî-reyb ü şîn (vr. 10a)

Karaca ise açıklamalarında bunu 4 harf olarak kabul etmiş, buna rağmen eczasında 14 harf hesaplamış (zikrettiği 4 harfin eczasında 11 harf vardır) ve hatalı bir sonuca ulaşmıştır. Açıklamaları şöyledir: "Allâh kelimesini oluşturan harflerin ebcedi (elif: 1, lâm: 30, lâm: 30, he: 5) kelimenin 14 cüzüyle toplandığında 80 olur ve Fazlullah'ın fe'sine işaret eder." (Karaca, 2010: 179) Oysa ilk beyitte Allah lafzının 5 harfinin ebcedi olan 67 ile Allah lafzının eczasındaki 14 harf (الف لام الف هي) topanmıştır ki 81'dir. Bunun Fadl (فضل)'ın Fe (ف)'si (1) ile Fe (ف)'nin ebcedi olan 80'nin toplamı yani 81 mukabilinde olduğu da son beyitte belirtilmiştir.

El-Hamdü (الحمد) lafzının eczasında 14 harf vardır: الف لام حي ميم دال. Aşağıdaki ilk beyitte bu belirtilmiştir:

Çârdeh haṭṭuñ beyânı iy cüvân
Oldı eczâsında El-Ḥamdüñ 'ayân
...
Ḥarf u noḡta virdi muḥkemden ḡaber
Kim olur ḡarf u nuḡaṭ tis' a ' aṡer (vr. 25a-25b)

Bu 14 harfte (الف لام حي ميم دال) 5 nokta vardır. Harf ve nokta toplamı 19'dur. Nitekim alıntıladığımız son beyitte, harf ve nokta toplamının muhkemden haber verdiği ki harf ve nokta toplamı 19 olur, söylenmiştir. Bilindiği gibi 14 muhkem harf (الر كهيعص طس حم ق ن)'te de 5 nokta vardır ve toplamı, El-Hamdü'nün eczasındaki harf ve nokta toplamı gibi 19'dur. Bu sarıh beyitler ve hesap Karaca tarafından ise şöyle açıklanmıştır: "El-hamdün cüzleri ve cüzlerdeki noktalı 3 harf (fi, hâ, yî) toplamda 17 etmekte ve böylece hurûf-ı muhkemâti göstermektedir." (Karaca, 2010: 185)

Karaca aşağıdaki beyitleri doğru bir şekilde şöyle açıklamıştır: "Ahmed kelimesi, 29 harfe de işaret etmektedir. Kelimenin ikinci batnındaki harfler sayısı 29'dur. Bu 29 harfte 19 nokta kullanılmakta ve 19'un anlamı açığa çıkmaktadır. İkisi toplandığında 48 eder ki bu da "hâ mim" sırrını göstermektedir."

İsm-i Aḡmed batn-ı şânide 'ayân
Oldı yigirmi ṭoḡuz ḡarfe nişân

Noḡtası on ṭoḡḡuz oldı ser-be-ser
Zâhir oldı ma' nî-i tis' a ' aṡer

Noḡta vü ḡarf oldı aña kırḡ sekiz
Sırr-ı ḡâ-mîm oldı Aḡmed ḡıl temîz (vr. 15a)

Ancak “Hâ mim” ve 48 arasındaki ilişki konusunda oldukça ilginç hesaplar yapmıştır: “Hâ mim, mukattaat harflerinden olup Kur’ân’da 7 sûre (40, 41, 42, 43, 44, 45, 46. sûreler) hâ mim harfleriyle başlamaktadır. Bu 7 sûredeki hâ mim sayısının toplamı 2147’dir ve 19’un tam katıdır. Böylelikle 19 sayısının, hâ mim’in sırrının açıklanmasında önemli bir yere sahip olduğunu görürüz.” (Karaca, 2010: 213) Oysa lafzından 48 elde edilen Ahmed’in Hâ-mîm’in sırrı olmasının nedeni Hâ-mîm (حم)’in ebcedinin 48 olması nedeniyledir. Ne 19 ile ne de 2147’lerle beyitin bir ilgisi yoktur.

Muhîti’nin sık sık başvurduğu ve farklı şekillerde uyguladığı “bî-imâle” harf hesaplarının Karaca tarafından irdelenmediğini gösteren şu beyitlerin açıklamalarına bakalım:

Bî-imâle penc vakte oldı dâl

Penc haṭṭı sırrına hem bî-ḳîl u ḳâl

Noḳtasında şeş teşehhüd âşikâr

Hem şeş Allâh ekberi fehm eyle var

On bir olur penc ḫarf u şeş nuḳaṭ

Ma‘nî-i sırr-ı seferdür bî-ḡalaṭ (vr. 17a)

“Hasan’ın cüzleri tekrar etmeden 5 harftir (hî, yî, sin, nûn, vâv). Bu 5 harfte yer alan 6 nokta... Hasan’ın tekrar etmeyen 5 harfi ve 6 noktası toplandığında 11 olur.” (Karaca, 2010: 220) Oysa bu beyitlerde Hasan’ın cüzlerinin (حي سين نون) tekrar etmeyen 5 harfi (ح ي س ن و) değil, görüldüğü gibi 6 noktası yoktur, Hasan (حسن)’in eczasındaki (حي سين نون) bî-imâle 5 harf (ي ي ن و ن) ve 6 noktası söz konusu edilmektedir.

Diğer bir örnek şu beyitlerin Karaca tarafından yapılan açıklamasıdır:

Bî-imâle sitte-i eyyâma dâl

Oldı hem şeş ḫarf-i kün bî-ḳîl u ḳâl

Şeş şalât-ı cehr hem şeş ibtidâ

Şeş teşehhüd sırrıdır hem ṭâlibâ

Heşt noḳṭayla olur seb‘u’l-meşân

Çârdeh ḫaṭṭı sırrını fehm it ‘ayân (vr. 18a)

“Hüseyn kelimesi, herhangi bir uzatma olmadan 6 güne...delâlet eder. Tekrar etmeyen cüzlerdeki 8 nokta, 6 sayısı ile toplandığında 14 olur.” (Karaca, 2010: 221-222) Karacanın ilk cümlesindeki “Hüseyn kelimesi, herhangi bir uzatma olmadan” ifadesinden bir şey anlaşılmamaktadır. Doğrusu, Hüseyn (حي سين يي نون)’in eczasındaki (حي سين يي نون) bî-imâle 6 harftir ki şunlardır: ي ي ن ي و ن. İkinci cümledeki “Tekrar etmeyen cüzlerdeki 8 nokta” ifadesi de hatalıdır çünkü Hüseyn (حسين) lafzının eczasındaki (حي سين يي نون) harflerin tekrar etmeyen harflerinde (ح ي س ن و) 3 nokta vardır. Eğer Karaca’nın kastettiği Hüseyn lafzının eczasındaki gayr-ı mükerrer harflerin eczası ise, bunda da (حي يي سين نون و او) 11 nokta vardır. Oysa bu 8 nokta, yukarıda söylediğimiz Hüseyn (حسين)’in eczasındaki (حي سين يي نون) bî-imâle 6 harfin (ي ي ن ي و ن) 8 noktasıdır.

“Bî-imâle” hesaplar bir yana “bâtın”la ilgili hesaplarda da yanlışlıklar yapmıştır Karaca. Örneğin şu beyitlerin açıklamaları:

Bî-mükerrer görünür eczâ-yı Fazl

Ya' nî sekkiz haṭṭ durur bil aṣl-ı aṣl

Nokṭa-i bâṭınla hem on altıdur

Ya' nî on altı haṭṭ-ı Âdem dūrür (vr. 25a)

“Ka'be'nin tekrar etmeyen 8 cüzü, kelimenin cüzlerindeki 8 noktayla toplandığında 16 olur (Karaca, 2010: 246). Kabe (كعبه)'nin eczasında (كف عين بي هي) gayr-ı mükerrer 8 harf (ك ا ف ع ي ن ب ه) vardır ancak Karaca'nın söylediği gibi kelimenin cüzlerinde 8 nokta değil görüldüğü gibi 9 nokta vardır. Buradaki 8 nokta, Kabe'nin sadece eczasında zahir olan 8 noktadır: (ف ي ن ي ي).

On iki eczâ zi-Fazl-ı ğayb-dân

Bî-mükerrer heft olur fehm it⁵ ' ayân

Fî elif lâm mîm u ṭî vü hî vü yî

Bî-mükerrerdür bular bil iy aḥî

Batn-ı evvelde iki heft âşikâr

Oldı fehm it çârdeh haṭṭı i yâr

Nokṭasında ism-i fî vü dâd u lâm

Görünür hem kuvvet ü şavt u kelâm (vr. 16a-16b)

Karaca'nın bu beyitler üzerine yaptığı ilginç örnekleri ihtiva eden açıklamaları görelim: “Fâtıma kelimesinin 12 cüzü içerisinde tekrar etmeyen 7 harf (fî, yî, elif, lâm, tî,mîm, hî) vardır. Buna ilk batındaki 7 harf de eklenir ve 14 harf görünür olur. Bahsi geçen 7 harfteki 3 noktalı harf (fî, yî, yî) Fazl'ın ismine (fî, dâd, lâm) de işaret eder.” (Karaca, 2010: 217)

Bu açıklamalardan Karaca'nın “bir kelimenin eczâsı ile batn-ı evvelinin aynı anlama geldiğini” bilmediği anlaşılmaktadır çünkü “Fâtıma kelimesinin 12 cüzü” ve “Buna ilk batındaki 7 harf ” gibi çelişkili ifadeler kullanmıştır. Düzeltmek gerekirse beyitlerde ilk olarak Fâtıma (فاطمه)'nin eczasının 12 harfî (ف ا ل م ط ه ي) hesaplanmış, ikinci beyitte de bu 12 harfin bî-mükerrer 7 harfî (ف ا ل م ط ه ي) çıkarılmıştır. Tekrar belirtecek olursak Karaca beyitten alarak parantez içinde yazdığı 7 harfî “ilk batındaki 7 harf” olarak tanımlayarak hata yapmıştır. Muhtemelen bir sonraki beyitteki “Batn-ı evvelde iki heft âşikâr” mısrası böyle bir yorum yapmasına sebep olmuştur.

Bunun da doğrusu şudur ki bu beyitte Muhîfî, batn-ı evveldeki 12 harfin gayr-ı mükerrer 7 harfî (ف ا ل م ط ه ي) ile batn-ı evveldeki 12 harfin bî-imâle (aynı varakta önceki beyitlerde hesaplamıştı bunu) 7 harfinden (ي ل ف ي ي م ي) bahsetmiştir ve bunlarının toplamının 14 olduğunu söylemiştir.

Son olarak, alıntıladığımız son beyitle ilgili “Bahsi geçen 7 harfteki 3 noktalı harf (fî, yî, yî) Fazl'ın ismine (fî, dâd, lâm) de işaret eder.” diyen Karaca'nın bir harf grubundaki tekrarsız harfleri ifade eden “gayr-ı mükerrer” tabiriyle ilgili olarak da karışıklık yaşadığını düşünüyoruz. De facto gayr-ı mükerrer 7 harfte, mükerrer 2 harfin (yî, yî) görülmesi mümkün değildir. Yani batn-ı evvelde elde edilen gayr-ı mükerrer 7 harfteki (ف ا ل م ط ه ي) 3 nokta sadece fî ve yî harflerindedir.

⁵ Nüşhada: itdi.

Her biri ottuz ikkidür aña var

Oldı on üç sî vü dü her ibtidâ
Aña bu sırrı da ez-Fazl-ı Hüdâ

Ya' nî her bir ibtidâ iy nîk-nâm
Oldı eczâsı izâsında tamâm (vr. 96a)

Beyitlerini açıklarken Karaca, “6 ibtidâ sözcüğünün ebcedi (6x408 = 2448), noktaları (6x3) ve harfleriyle (6x5) birlikte düşünüldüğünde 2496 sayısını verir. 2496, 78 ve 32 sayılarının çarpımıdır. Bu da demek oluyor ki 6 ibtidâ sözcüğü, 78 harfe işaret etmektedir; yani 78 harfin her birinin değeri 32’dir.” diyerek doğru bir açıklama yapmıştır. Ancak son iki beyitin açıklamasında “6 ibtidâ 78 harfe işaret ettiğine göre, her bir ibtidânın değeri 13’tür. Daha önce belirttiğimiz üzere, ibtidâ’yı oluşturan 5 harfin cüzleri toplamı da 13’tü.” (Karaca, 2010: 16) diyerek beyitten uzaklaşmış ve şahsi hesaplar ve çıkarımlar yapmıştır. Oysa son iki beyitte açık bir şekilde, 6 ibtidâ (ابتدا)’dan her birinin 13 kere 32 olduğu söylenmiştir ki bu, ibtidâ (ابتدا)’ın eczasındaki 13 harfin (الف بي تي دال الف) herbirinin 32 ilâhî harf mukabilinde olmasından kinayedir. Her bir ibtidâ (ابتدا)’nın 13 kere 32 olması da şudur: İbtidâ (ابتدا)’nın ebcedi 408’dir, 5 harfi ve 3 noktası ile toplamı 416 olur. Bu da 13 kere 32’ye eşittir.

Oldı hijdeh harfün eczâsı ‘ayân
Çârdeh hattile çîl rûz iy cüvân

Noқта-i zâhirle eczâ ser-be-ser
Yetmiş olur kâf u nûndur bî-ğatar

Şûret-i hifdeh hurûf u şeş nuğat
Noқта-i bâtından iste bî-ğalat

Noқта-i bâtımla eczâ bî-gümân
Sırr-ı yetmiş yeddi harf oldı ‘ayân (vr. 87b)

Bu beyitlerde, 32 harften eczasında 3 harf zahir olan 18 harfin eczaları üzerinden hesaplar yapılmıştır. Karaca’nın belirttiği gibi bu 18 harfin 54 cüzü bulunmaktadır. Bu 54 cüzde 14 hat ve 40 gün sırrı kendisini gösterir. Görünüşte yer alan 16 nokta eklenince kün’ün sırrını ifade eden 70 sayısı belirir. Ancak Karaca son iki beyiti anlaşılabilir bir şekilde hesaplama yoluna gitmiştir: “Bâtınında yer alan 7 nokta da ilave edilince 17 muhkem harf ve bu harflerdeki 6 nokta görünür. Cüzler ve bâtındaki 7 nokta, birlikte 77 harf sırrını görünür kılar.” (Karaca, 2010: 60) Bu ifadelerde anlaşılabilir olan 7 noktanın neye ilave edildiğinde 23 (17 muhkem harf ve 6 nokta)’ün ortaya çıktığı, bir de hangi 70 cüzün batındaki 7 nokta ile 77 yaptığıdır.

Oysa son iki beyitte 18 harfin batınında (yani yalnızca eczalarında) zahir olan 23 noktaya işaret vardır ki 17 muhkem harf ve 6 noktası toplamı mukabilinde olan bu 23 noktadır. 77 mukattaat harfine mukabil olan da işte batındaki bu 23 noktayla, 18 harfin eczasındaki 54 harfin toplamıdır.

Bâtınında çâr fînüñ bî-gümân
Zâhir oldı on iki hatt-ı nihân

Çâr fiile olur on altı hat
K’Âdemün vechindedür ol bî-ğalat (vr. 88b)

Beyitlerinin açıklamasında “4 fi’nin bâtıında (8 cüz ve 4 noktasıyla) gizli olan 12 hat görünür olmuştur.” (Karaca, 2010: 61) deniyor. Oysa 4 fe’nin eczasında (في في في في) 8 harf vardır ancak 4 nokta değil 12 nokta vardır. Muhîti’nin de 12 hat mukabilinde yorumladığı 12, bu 12 noktadır. 12 ile 4 fe’nin toplamı da 16’dır, 16 hat mukabilindedir.

Ya' nî her bir ḥaṭṭ zi-Faẓl-ı ğaybdân
Bîst u heşt u sî vü düdür bî-gümân

Ebced u on biş ḥurûf u deh nuḳaṭ
Oldı sekkiz ottuz ikki bî-ġalaṭ

Bir yigirmi ṭoḳuz oldı hem ' ayân
Penc mîmüñ sırrını bil iy cüvân (vr. 89b)

Mîm harfi üzerine yapılan şerhlerden bir kısmını havi bu beyitleri Karaca şöyle açıklar: “15 cüz, 10 nokta ve ebced değerleri toplamı 8 kez 32 sırrına delâlet etmektedir. 8 kez 32, 8 cennet sırrını ve Âdem’in 8 hattını gösterir. Arta kalan 1 kez 29 ise, 29 sûre sırrını açıklar.” (Karaca, 2010: 63). Ancak 15 cüz, 10 nokta ve ebced değerleri (15 harfin ebcedi 350’dir) toplamı 8 kez 32 ve bir kez 29’un toplamına (285’tir) eşit değildir. Karaca’nın sağlamasını yapmadığı bu beyitlerdeki hesabın doğru şekli şöyledir: 28 ve 32 harf ile, 5 mîm (م)’in ebcedi 200, eczasındaki 15 harf ve 10 nokta (ميم ميم ميم ميم ميم) toplamı 285’tir. 8 kere 32 ile 29’un toplamı 285’tir.

Ebced u üç dâl hem iy hüşyâr
Sırr-ı on biş rek' at oldı aña var

'Unşurile ebcedi bî-reyb ü şîn
Sâ' at-i leyl ü nehâr oldı yaḳîn (vr. 89b-90a)

Bu beyitler Karaca tarafından, “3 adet dâl harfi ve bu 3 harfin ebcedleri (3x4= 12) toplamında 15 rekât namaz görünmektedir. Dâl’in 9 unsuru da eklenince 24 saatlik zaman dilimi görünür olur.” (Karaca, 2010: 63) şeklinde açıklanmıştır. Ancak ikinci beyitte açıkça “Unsurile ebcedi”nin 24’e eşit olduğunu belirtmiştir. Ancak Karaca sadece Dâl’in 9 unsurunu ekleyerek (Dâl harfinin herhangi bir 9 unsuru yoktur) 24 sayısına ulaşma yoluna gitmiştir. Muhîti Dede ikinci beyitte “Unsurile ebcedi” dediğine göre 3 Dâl (د)’in ebcedi olan 12 ile her biri dörder unsurdan 3 harfin unsurları toplamı olan 12’den bahsetmiştir. Bunların toplamı da 24’tür.

Şîn ü yî vü nûn u yî vü yî vü nûn
Vâv nûn baṭn-ı siyom iy zû-fünûn

....
Bîst u yek ḥarfile noḳṭa bîst u çâr
Âdemüñ esmâsın itdi âşikâr

Şûret-i evvelle kırk ṭoḳuz olur
Hey'et-i mecmû' a ile ellidür

...
Baṭn-ı şânîyile hem bî-dâr u ğîr
Yetmiş olur kâf u nûn sırrına ir (vr. 58a)

Şîn harfinde hareketle hesapların yapıldığı bu beyitlerde Şîn (ش)’in batn-ı sâlisindeki 21 harf ve 24 nokta (شین یی نون یی نون یی نون و او نون) tespit edilir. Daha sonra harf ve nokta toplamı olan 45’e sûret-i evvel yani Şîn (ش)’in 3 noktası ve 1 harfi ile heyet-i mecmûası eklenir ki bu 1’dir, toplamı 50 olur. Ancak Karaca beyitleri “Bu sayıya ilk batındaki 3 cüz ve 1 nokta da eklenince 49; 1 de harfin kendisi dâhil edilince 50 olur.” (Karaca, 2010: 88) şeklinde açıklamıştır. İlk batında ise 1 nokta görülmediği ortadadır. Alıntıladığımız son beyitle ilgili hesabında ise Karaca, 49 sayısının üzerine 2. batındaki 21 cüzü eklemiştir. (Karaca, 2010: 88). Ancak Şîn’in batn-ı sânisinde yani (شین یی نون)’da 21 cüz yoktur, sadece 8 harf ve 12 nokta vardır ve bu toplam 49’a değil 50’ye eklenmektedir.

Aşağıdaki beyitlerde, dört işlem hatasının yanında beyitlerdeki hesabın yanlış anlaşıldığı da görülmektedir:

Ebced-i⁶ eczâ-yı on iki lisân
Olur on dört bîst u heşt fehm it ‘ayân

Sırr-ı on dört haṭṭ-ı vechi gösterür
Ya‘nî her haṭṭ bîst u heşt harf oldı gör

Lâm sîn elif u nūnuñ ‘unşuru
Şânzdeh bâkî daḥi iy dîn eri

Olur ikki şânzdeh bî-kîl u kâl
Sî vü dü nuṭṭ-ı Ḥüdâ-yı zü’l-celâl (vr. 103b)

Öncelikle Karaca’nın bu beyitleri nasıl yorumladığına bakalım: “Lisândaki 12 cüz içerisinde tekrar etmeyen 8 harf yer alır. 12 harf ve bu harflerin ebcedleri toplamı 14 kez 28’e (392) eşittir. Bu, yüzdeki 14 hattın sırrını gösterir ki, buradan hareketle her bir hattın değerinin 28 olduğu sonucuna ulaşılır. Geriye kalan 32 sayısı ise, lisânın unsurları toplamının 2 katını ifade eder ki bu, aynı zamanda 32 hattın ifadesidir.” (Karaca, 2010: 261)

Karaca’nın hesapladığı, Lisân lafzının eczasındaki tekrar etmeyen 8 harfin (ل ا م س ی ن ف و) ebcedi olan 277 ile 12 harfin kendisi ise bu toplam 289’dur. Lisân lafzının eczasındaki 12 harfin (لام سين الف نون) ebcedi olan 508 ile 12 harf ise 520’dir. Yani hiç bir durumda beyitte söylenen 14 kez 28 (392)’ye veya bunun 32 ile toplamı olan 424’e ulaşılacaktır. Bu hesapların dışında Karaca beyitlerin sağlamlarını yapmamasının neticesi olarak, nüshada ilk beyitteki “Ebced u” ifadesinin istinsah hatası olup, bunun doğrusunun yazdığımız şekliyle “Ebced-i” olduğunu fark etmemiştir.

Bu beyitlerde anlatılan ise şudur: Lisân (لسان)’ın eczasının (لام سين الف نون) ebcedi 408’dir, 14 kere 28 ile 16’nın toplamına eşittir. 14 kere 28, yüzdeki 14 hattın her birinin 28 ilâhî harf mukabilinde olduğunu gösterir. Kalan 16 ile, lisân (لسان)’ın 4 harfinin dörder unsurdan 16 alametinin toplamı 32 ilâhî harf mukabilindedir.

Şu beyiti yorumlayan Karaca, “Rûh’un 7 cüzü, 7 cüzün ebcedi (240), 4 noktası ve 1 de kelimenin kendisi hesaplamaya dahil edildiğinde 9 kez 28; yani 252 sayısı ortaya çıkar.” (Karaca, 2010: 268) der.

Ebced u eczâ vü noḡta bilesiz
Oldı ṭoḡuz kerre yigirmi sekiz (vr. 97a)

İlk olarak şunu söylemek gerekir ki Rûh (روح)’un eczasındaki 7 harfin (ري واو حي) ebcedi 241’dir, 240 değil. Diğer taraftan beyitte sadece bu 7 harfin ebcedi (241), 7 harf ve 4 noktası toplanmıştır, bu da 252’ye eşittir.

Muhîfî “Hüseyn” bahsinde geçen aşağıdaki beyitlerden ilkinde, Hüseyn (حسين)’in batn-ı sânisinden zahir olan 25 harfî zikretmiştir: حي يي سين يي نون يي نون يي نون واو نون. Bu 25, Havvâ ismini gösterir zira Havvâ (حوا)’nın da 4 harfî ile 4 harfinin ebcedi toplamı 25’tir.

Ḥî vü yî vü sîn u yî u nûn u yî
Yî vü nûn u vâv u nûn bil iy aḡî

Ya‘nî Ḥavvâ ismini iy nev-cüvân
Gösterür bâ-çâr şüretle ‘ayân (vr. 18a)

Karaca ise oldukça farklı bir hesap yapmıştır: “Hüseyn’in 10 cüzü (hî, yî, sin, yî, nûn, yî, yî, nûn, vâv, nûn), Havvâ’nın 11 cüzüyle (hî, yî, vâv, elif, vâv, vâv, elif, vâv, elif, lâm, fi) toplandığında 21 olur. Buna görünüşteki 4 harf de (hî, sin, yî, nûn) eklenince 25 eder...” (Karaca, 2010: 222)

⁶ Nüshada: Ebced u. Açıklamalarda bunun “Ebced-i” olması gerektiği gösterilecektir biz tamir edilmiş halini yazdık.

Çâr finûñ bâtımında çâr yî
Erba‘în sırrıdır aña iy aḥî (vr. 88b)

Beyit, 28 harfin eczasında zahir olan toplam 4 fe (الف في قاف كاف)’den bahseden bölümde gelmiştir. Beyitte 4 fe (ف)’nin batımında (في في في في) 4 ye (ي) olduğu söylenmiş bunların ebcedinin 40 olmasından hareketle 40’ın sırrı olduğu belirtilmiştir ki kastedilen Âdem’in çamurunun yoğrulduğu 40 gündür. Ancak Karaca dikkatsizce davranarak “4 fi’nin batımında gelen 4 yî, 4 sayısının sırrını gösterir.” (Karaca, 2010: 61) diyerek yanlış bir yorumda bulunmuştur.

Bâ-‘ anâşır çâr lâm iy kân-ı nûr
Şanzdeh ḥaṭṭ-ı Hüdâyı gösterür

Ebced u eczâsı eyler âşikâr
Toḫuz ottuz ikkii fehm eyle var

Oldı toḫuz ottuz iki nüh felek
Her felek sî vü dödür bî-reyb ü şek

Kaldı bâḫî heşt ez-Rabbü’l-enâm
Heşt ism-i Fazl-ı Ḥaḫdur ve’s-selâm (vr. 90a-90b)

Karaca bu beyitlerin açıklamasında “4 adet lâm harfinde ortaya çıkan 12 cüzün ebced değerleri toplamı(nın) 288” olduğunu “288 sayısı(nın), aynı zamanda 9 kez 32 demek” olduğunu söyler. “Geriye kalan 8 tanesi ise, Fazl isminin 8 cüzünü karşılamaktadır.” (Karaca, 2010: 64) Beyitlerin anlaşılmasında bir derece anlaşılabilir bir durum olmakla birlikte buradaki özensizlik dikkat çekicidir. Görüldüğü gibi 12 cüzün yani 4 Lâm’ın eczasındaki 12 harfin (لام لام لام لام) ebcedi 288 olmadığı gibi (bunların ebcedi 284’tür), 9 kez 32 de 288’e eşit değildir. Gelelim Muhîti’nin burada yaptığı hesaba: 4 Lâm’ın eczasındaki 12 harf (لام لام لام لام) ve bunların ebcedi olan 284’ün toplamı 296’dır, 9 kere 32 ve 8’in toplamına eşittir. 9 kere 32, 9 feleğin her birinin 32 harf mukabilinde olmasından kinayedir. Kalan 8 de Fadl’ın isminin eczasındaki 8 harf (في ضاد لام) mukabilindedir.

Beyitlerin olduğu gibi Türkçe’ye aktarılması bir çok yanlış açıklamayı netice vermiştir. Meselâ,

Noḫta-i beden cîme irince i yâr
Heft ḥaṭṭ-ı aşlı kıldı âşikâr (vr. 50a)

beyitini “Bâ harfinden cime kadar olan harflerdeki noktalar toplamınca 7 eder.” (Karaca, 2010: 78) şeklinde açıklayan Karaca, Be ile Cîm arasındaki harflerin Te ve Se (ت ث) 5 noktasının ancak 2 harfle birlikte 7 olabileceğini göz ardı etmiştir.

Aynı nedenle olsa gerek, şu beyitteki ebced anlamına gelen “cümel” kelimesi “Dâl harfi, toplamda 4’tür.” (Karaca, 2010: 81) denilerek “toplam” olarak aktarılmıştır:

Dâl çâr oldı cümelde ez-Celîl
Çâr ‘ unşur sırrına oldı delîl (vr. 52b)

Açıktır ki beyitte Dâl (د)’in ebcedinin 4 olduğu ve 4 unsura delil olduğu söylenmiştir.

Fe harfi üzerine yapılan hesaplardan birini ihtiva eden şu beyitin açıklamasında da Karaca’nın, ebcediyle anlamına gelen “bâ-cümel” ifadesini “toplamıyla” şeklinde Türkçeleştirildiğine dikkat edilmelidir:

Ḥarf u noḫta bâ-cümel iy nîk-nâm
Gösterür eczâ-yı sî vü dü kelâm (vr. 64b)

Karaca'nın açıklaması şöyledir: "Harf, nokta ve hepsinin toplamıyla fi, 32 kelâmın cüzlerini göstermektedir." (Karaca, 2010: 97) Muhîfî'nin söylediği ise şudur: Fe (ف) harfi ve noktasıyla ebcedi olan 80'nin toplamının 32 harfin eczasını gösterdiği söylenmiştir ki bu 82'dir.

Şu beyitlerde de aynı yolu izleyerek, bu sefer "bâ-cümel"i "hepsinin toplamıyla" şeklinde aktarmıştır:

Çîl u penc eczâ-yı hifdeh bî-gümân
Bâ-nuqâṭ u bâ-cümel ez-ğayb-dân

Çîl u şeş sî vü dü olur bî-elem
Âdemüñ esmâsına oldu 'alem (vr. 38b)

Alıntılıdığımız bu iki beyitte oldukça detaylı bir hesap yapılmıştır. İlk olarak Karaca'nın bu beyitleri nasıl açıkladığına bakalım: "17 muhkem harfin 45 cüzü, noktalar ve hepsinin toplamıyla 46 kez 32 olur. 46, aynı zamanda Âdem'in isminin ebcedidir." (Karaca, 2010: 131) Oysa burada 17 mukattaat harfi, bunların eczasındaki (الف لام ري كاف هي يي عين صاد طي سين حي ميم قاف نون في واو دال) 45 harf, 45 harfin ebcedi olan 1425 ve 30 noktası toplamı hesaplanmış ve 1472'e ulaşılmıştır. Bu da 46 kere 32'ye eşittir ki 32 ilâhî harfin her birinde Adem (أدم)'in ebcedi olan 46'nın müşahede edilebileceği anlamına gelmektedir.

Ebcedinde görünür hem bî-ğalaṭ
Heft baḥr u heft muşḥaf heft ḥaṭ

Bâ-cümel ḥarf ü noḡṭa ez-bî-niyâz
Nüh felek sırrından açdı saña râz (vr. 55a)

Bu beyitlerdeki hesaplarda Ze (ز)'nin ebcedinin 7 olduğu, ebcedinin harf ve nokta ile toplamının 9 olduğu söylenmiştir. Ancak Karaca'nın belirttiği gibi "Zî'nin harf ve noktaları toplamı 9'dur" (Karaca, 2010: 84) anlamında bir ifade yoktur zaten bunların toplamının 9 olduğu da gerçekte örtüşmemektedir.

'Unşur ve ṭî bâ-cümel bî-kîl u kâl
Çârdeh ḥaṭṭ-ı Ḥüdâya oldu dâl (vr. 60b)

Tı (ط)'nin ebcedi 9'dur. Harfin kendisi ve 4 unsuru ile ebcedinin toplamının 14 olduğunu söyleyen bu beyitten Karaca Tî'nin ebced değerini, tî'nin unsurlarıyla (5) toplayarak 14'e ulaşılmıştır. (Karaca, 2010: 91) Tî'nin 5 unsuru olduğunu kabul eden Karaca, bu nedenle aşağıdaki beyitleri "Tî'nin 5 unsuru, cüzlerindeki 2 noktası, alfabedeki geliş sırası ve 1 de harfin kendisi toplanınca 24 sayısı elde edilir." (Karaca, 2010: 91) şeklinde açıklamıştır:

Ṭî teheccinüñ on altısında hem
Geldi on altı ḥaṭṭa oldu 'alem

Bâ-teheccî 'unşur-ı ṭî vü yî
Bâ-dü noḡṭa bîst u çâr olur aḥî (vr. 60b)

Oysa burada Tı (ط)'nin alfabedeki sırası olan 16 ile Tı (ط)'nin unsuru olan 4, ṭî'nin 2 harfi ve 2 noktası toplamından 24'e ulaşılmıştır.

Kâf (ق)'in eczasında (قاف) 3 harf ve 3 nokta vardır. 3 harf ve 3 nokta 4'er unsurdan toplam 24'tür. 24 ile 3 harf ve 3 noktanın toplamı da 30'dur. Aşağıdaki beyitte bu ifade edilmiştir:

'Unşur-ı şeş ḥarf u noḡṭa âşikâr
Sırr-ı sî cüzv-i kelâm oldu i yâr

Ancak Karaca bu beyiti açıklarken "6 harfin unsuru (24) ve noktaları ise, 30 cüzden haber vermektedir." (Karaca, 2010: 99) şeklinde ayrı bir açıklamaya muhtaç Türkçe'ye aktarımla yetinmiştir.

Muhîfî'nin Ayın (ع) 'ın batn-ı sânisindeki 8 harfin (عين بي نون) dörder unsurdan 32'e, buna 8 harfin eklenmesiyle de 40'a ulaştığı şu beyitleri aktaralım:

Sî vü dü nuḡ u ḡaṭ-ı⁷ Âdem 'ayân
'Unşurında heşt ḡarfûñ bî-gümân

Bâ-^c anâsır heşt ḡarf olur çihil
Görinür taḡmîr-i Âdem fehm kıl (vr. 63a)

Karaca'ya göre ise "8 cüzün unsurunda Âdem'in 4 hattı ve 32 nutku kendini göstermektedir. Buna 4 unsur da eklenince Âdem'in balçıkta bekletilme zamanı olan 40 gün görünür." (Karaca, 2010: 94) Bâ-anâsır heşt harf olur çihil, yani 8 harf, unsurlarıyla yani 32 ile 40 olur ifadesinin anlaşılmaş olması bir yana, 32 ile 4 unsuru toplayarak 40'a nasıl ulaşıldığının sorgulanması gerekir.

Ḥarf ü noḡṭa 'unşuru bî-ḡicâb
Rüşen itdi ma'ni-i ümmü'l-kitâb

Heft baṭn esrârına oldı 'alem
Heft ḡaṭṭ-ı mâderi gösterdi hem

Deh ḡaṭ-ı elvâḡ-ı Mûsâ iy emîn
Ebcedinde âşikârâdur yaḡîn (vr. 72b)

Bu beyitler Karaca tarafından şöyle açıklanır: "Unsurlardaki harf ve noktalar toplandığında 7 âyetlik Fâtiha sırrı da çözüdür... Yî'nin kendisi ve 2 noktasının ilavesiyle Mûsâ'nın 10 hattı görünür olur." (Karaca, 2010: 109)

Oysa Muhîfî'nin beyitlerindeki hesaplar şöyledir: Ye (ي) harfinin 4 unsuru ile harfin kendisi ve 2 noktası toplamı 7'dir. 10'a ulaşmak için de tekrar harfin kendini ve 2 noktası ilave etmez Muhîfî, son beyitte belirttiği gibi 10, Ye (ي)'nin ebcedir.

Baṭn-ı şânî baṭn-ı şâliş bî-ḡalaṭ
Faẓl-ı Ḥaḡdan gösterür on ikki ḡaṭ

Baṭn-ı evvelle olur hem şanzdeh
Görinür on altı ḡaṭṭ iy merd-i reh

Noḡṭa-i fî ile hifdehdür tamâm
Ma'ni-i hifdeh ḡazardur ve's-selâm (vr. 65b)

Bu beyitlerde Muhîfî, Fe (ف)'nin batn-ı sânisindeki 4 harf ile batn-ı sâlisindeki 8 harfin toplamının, Karaca'nın da ifade ettiği gibi 12 olduğunu söylemiştir. Ancak devamında Karaca'nın söylediği "Buna ilk batındaki 2 cüz de eklenince 16 eder." (Karaca, 2010: 98) ifadesi matematiksel olarak yanlıştır. Burada Muhîfî'nin 12'ye eklediği, Batn-ı evvelin 2 harfi (في) ile ye (ي)'nin 2 noktasıdır. Nitekim geriye kalan Fe (ف)'nin noktası da son beyitte eklenmiş ve 17'ye ulaşılmıştır.

Virdi hem nûn-ı nihâyetden ḡaber
Kim muḡaṭṭa^c da gelüpdür kıl nazar (vr. 66b)

Karaca bu beyitteki "nûn-ı nihâyet" kelimesini olduğu gibi tercüme ederek "50, nihâyet kelimesinin ilk harfî olan nûn'a işaret etmektedir; çünkü nûn harfinin ebced değeri de 50'dir." (Karaca, 2010: 99) demiştir. Oysa nihâyet kelimesinin konuyla hiç ilgisi yoktur ve bu Nûn, oldukça önemli olan ve ikinci mısradan da kolaylıkla anlaşılabilieceği gibi Kuran'da son gelen mukattaat harfi olarak beyiti manalı kılmaktadır.

⁷ Nûshada: ḡaṭṭı.

Buradaki hesapta Muhîti, Nûn (ن)’un ebcedi olan 50 ile eczasındaki (نون) 3 harf ve 2 noktayı toplayarak 55’i elde etmiştir. Ancak Karaca bu beyitleri kısaca şöyle açıklamıştır: “Nûn’un 3 harfi ve 2 noktası, kâmet sırrına da işaret etmektedir.” (Karaca, 2010: 104)

Şu beyitleri açıklarken Karaca, Muhîti’nin hesabında “sayısal bir tutarsızlık” görmüştür çünkü Muhîti burada “mim’in 2. ve 3. batındaki cüzleri toplamının (29) Muhammed’in 28 nutkuna işaret ettiğini” (Karaca, 2010: 103) söylemektedir:

Batn-ı şānī vü siyom bī-reyb ü şīn
Bīst u heşt nuṭṭ-ı Resūl oldı yaḫīn

‘Unşur-ı mīm ile hem iy nīk-nām
Sī vü dü nuṭṭ-ı Hūdādūr ve’s-selām (vr. 69b)

Ancak bizim yaptığımız hesaba göre herhangi bir tutarsızlık söz konusu değildir. Görüleceği gibi Mīm (م)’in batn-ı sânisinde 8 harf (ميم يي ميم), batn-ı sâlisinde de 20 harf (ميم يي ميم يي ميم يي ميم يي ميم يي ميم) vardır ve toplamı Hz. Peygamber’in nutkundaki 28 harf mukabilindedir.

Şu beyitleri açıklarken de Muhîti’nin hatalı olduğu sonucuna varmıştır Karaca:

İsm-i Âdem batn-ı evvelde i yār
Eyledi şeş harf tekrār âşikār

Noḫtasıyla heft olur ümmü’l-kitāb
Görinür hem ḥaṭṭ-ı Havvā bī-ḥicāb

Noḫta vü eczā-yı şeş harf âşikār
Rüşen itdi sâ’ at-i leyl u nehār (vr. 12b)

Karaca’ya göre “Muhîti, Âdem kelimesinin 6 cüzünü oluşturan harflerin, 16 cüzüyle 10 noktasının toplamının, bir günlük zaman dilimi olan 24’e eşit olduğunu söylese de hesaplamada 26 çıkmaktadır. Zaten 406. beyitte de aynı ifadenin, 26 olarak hesaplandığı görülmektedir.” (Karaca, 2010: 193)

Bu ifadeler üzerine fazla yorum yapmadan önce yukarıdaki beyitleri açıklayalım. Bu beyitlerde Âdem’in batn-ı evvelindeki mükerrer 6 harfin (ال ف ال م) eczasındaki 17 harf (الف لام في الف لام ميم) ile 7 noktası toplanarak 24’e ulaşılmıştır. Karaca’nın yanlış anladığı beyitte hesabın yanlış olduğunu ispatlamak için örnek verdiği 406. beyitte⁸ ise Âdem’in batn-ı sânisindeki gayr-ı mükerrer 6 harf (ال ف م ي د)’in eczasındaki (الف لام في ميم يي دال) 16 harf ve 10 noktanın toplamıdır 26 olan.

Ebced-i eczā-yı nûn iy ehl-i dīn
İkki noḫtayla yüz on birdür yaḫīn (vr. 70a)

Bu beyitte Muhîti, Nûn (ن) ile eczasındaki 2 nokta, 3 harf (نون) ve 3 harfin ebcedi olan 105’in toplamından 111’e ulaşmıştır. Karaca ise 3 cüzünün ebcedini 106 hesapladığından buna Nûn’un 3 cüzü, ve 2 noktasını ilave etmekle yetinmiştir. (Karaca, 2010: 104)

Bīst u nüh ḥarfile bīst u nüh suver
Bīst u nüh lafzında zāhir ḫıl nazar (vr. 25b)

Yukarıdaki beyitte Fatiha suresinde 29 kelime olduğu, bunun Kuran’da başında mukattaat gelen 29 sure ve Kuran’ın, lâm-elifle birlikte 29 harfi mukabilinde olduğu belirtilmiştir. Ancak Karaca’ya göre, “El-hamdülillah sözcüğünün cüzlerindeki 29 harf ve Kur’ân’daki 29 sûre, 29 sözünde ortaya çıkmaktadır.” (Karaca, 2010: 186) Ancak belirtmek gerekir ki El-Hamdülillah sözcüğünün eczasında 29 harf yoktur.

⁸ Noḫta vü eczā-yı şeş harf ez-Celîl
Çârdeh noḫtayla bil olur çihil

Vech lafzından elde edilen 84'te lâmelif ile 32 harfin eczasının görüleceği söylenen şu beyit:

Hem daḥi eczā-yı sī vü dü kelām
Görinür bā-lām-elif feh̄m it 'ayān (vr. 101b)

Karaca tarafından “84 sayısında 32 harfin 78 ve lâm-elif harfinin 6 cüzünü görmek mümkündür.” (Karaca, 2010: 249) şeklinde açıklanmıştır. Ancak 32 harfin eczasında 78 harf olmadığı için hesap batıdır. Doğrusu şudur; Vech lafzından elde edilen 84, 32 harfin eczasındaki 82 harf ile lâm-elifin (ل) 2 harfî toplamı mukabilindedir.

Hatt (خط) üzerine yapılan yorumları ihtiva eden bölümdeki şu beyitin yorumunda da hatalar görülmektedir:

Bāḳī bīst u çār ḳaldı bī-gümān
Sā' at-i leyl ü nehār oldı 'ayān

Çār harfile olur nuṭḳ-ı Resūl
Añla ḥaṭṭuñ sırrın iy kân-ı uşūl (vr. 103a)

Hî'dan elde edilen 24 sayısına hat kelimesinde yer alan tî'daki şeddeyi ekleyen Karaca, “Peygamber Efendimizin 28 hattının sırrı açığa kavuşur.” demiştir. (Karaca, 2010: 250). Ancak Hatt (خط) kelimesindeki şedde ile 24, 28 olmayacağı gibi beyitte de bu söylenmemiştir. Burada 24 ile hatt (خط)'ın eczasındaki (خ ي ط) 4 harfin toplamı Hz. Peygamber'in nutkündeki 28 harf ve 28 hat mukabilinde olacaktır.

Karaca'ya göre aşağıdaki beyitlerde, “Dendândaki 5 harf, elifin üstündeki uzatmayla 6 olur. Buna kelimenin zâhirindeki 2 nokta eklendiğinde 8 olur.” (Karaca, 2010: 263) denmektedir:

Bī-mükerrer şeş ḥurūf-ı kâf u nūn
Oldı dendān añla bī-mekr u füsūn

Sekkiz olur ikki noḳṭayla 'ayān
Sekkiz uçmaḳdan virür saña nişān (vr. 104b)

Ancak Dendān (دندان) lafzında zaten elif meddi ile 5 harf vardır. Belki de Karaca beyitteki “bī-mükerrer” ibaresini “bâ-imâle” şeklinde anlamıştır. Burada şunu söylemiştir Muhîfî: Dendān (دندان)'ın eczasındaki (دال نون دال الف نون) gayr-ı mükerrer 6 harf (د ا ل ن و ف), Kün (كن)'ün eczasındaki 6 harf (كاف نون) mukabilindedir. 6 harf (د ا ل ن و ف), 2 noktasiyla birlikte 8 cennet mukabilindedir.

“Gök” lafzıyla ilgili şu beyitin açıklamalarında da aynı özensizlik göze çarpmaktadır:

Ebced ü bā-nüh ḥurūf iy nev-cüvān
Heft sī vü dü olur feh̄m it 'ayān (vr. 80a)

Karaca beyiti şöyle açıklar: “Gök kelimesinin 9 cüzü vardır. ... 9 cüzün ebced değerleri toplamına (235) 9 harfin kendisi eklendiğinde 244 sayısına ulaşılır ki 244 demek, 7 kez 32 demektir.” (Karaca, 2010: 276) Ancak Gök (گوك) 'ün eczasındaki 9 harf (گاف واو كاف) 'in ebcedi 235 değil, 215'tir. Ayrıca, 244 de 7 kez 32'ye eşit değildir. Beyitin doğru açıklamasına gelirse burada kısaca, Gök (گوك) 'ün eczasındaki 9 harf (گاف واو كاف) ile 9 harfin ebcedi olan 215 toplanmıştır ki 224'tür. Bu da 7 kere 32'ye eşittir.

Aşağıdaki beyitlerin açıklamasında da benzer bir durumla karşı karşıya kalmaktayız:

Bī-mükerrer heftdür iy kām-yāb
Ḥaṭṭ-ı Ḥavvā görünür bī-irtiyāb

Çün kelāmında didi Fazl-ı İlāh
Vesi' a kürsiyyuhū iy merd-i rāh

Kürsî ḥaṭṭ-ı vech-i Havvâdur yaḳîn
K'anda sıġmıṣdur semāvât u zemîn

Yânzdeh şukḳa namâz-ı ğayr-ı cehr
Hem görünür yânzdeh rek'at sefer

Kâf u rî vü sîn ü yî iy ḥuş yâr
Dört yüz elli bir 'adeddür âşikâr

Bî-mükerrer ḥarf ü noḳṭayla 'ayân
Çârdeh sî vü se olur bî-gümân (vr. 81b)

Karaca, “Kürsînin 10 cüzü içerisinde tekrar etmeyen 7 harf vardır... Kelimenin zâhirindeki 4 harf eklenerek 11 şakka ve 11 rekat sefer namazı sırrı açığa çıkar. Kürsî kelimesinin oluşturan 4 harfin ebced toplamı 451'dir. Hesaplamaya tekrar etmeyen 7 harf ve bunun 3 noktası eklenince 14 kez 32 (462) sayısına ulaşılır.” (Karaca, 2010: 278) der. Sondan başlayacak olursak elbette 451 ile 7 harf ve 3 nokta toplamı 462'ye eşit değildir. 462 de 14 kere 32 değil 14 kere 33'e (çârdeh sî vü se) eşittir. Yine Kürsî kelimesini oluşturan 4 harfin (ك ر س ي) ebcedi de 451 değil 290'dır. Beyitlerin sağlaması yapılmadığı ortadadır. Peki beyitler bize ne diyor?

Muhîfî burada ilk olarak, Kürsî (ك ر س ي)'nin eczasındaki (ك ا ف ر ي س ي ي) gayr-ı mükerrer 7 harf ve 4 noktayı (ك ا ف ر ي س ن) kullanıyor. Akabinde bu 7 harfin (ك ا ف ر ي س ن) ebcedini hesaplıyor ki 451'dir, ve buna 7 harf ve 4 noktasını ekliyerek 462'ye ulaşıyor. Bu da 14 kere 33'e eşittir ki 14 hattın (seb'u'l-mesânî) lâm-elifle birlikte 32 harf mukabilinde olmasına işarettir.

Arabî ayların toplam 75 harfi vardır. Aşağıdaki beyit bununla ilgilidir:

Oldı yetmiş biş ḥurûf iy (nev) cüvân
Sî vü nüh noḳṭayla yüz on dört 'ayân (vr. 86a)

Karaca beyiti şöyle açıklar: “Bahsi geçen 75 harfe 29 sûre eklenince Kur'ân'da yer alan sûre miktarı (114) görünür.” (Karaca, 2010: 286) Karaca görüldüğü gibi “Sî vü nüh nokta”yı 29 sûre olarak kabul etmiş, 75'e 29'u ekleyerek 114'e ulaşmıştır ki doğrusu bunların toplamı 104'tür. Oysa beyitte şu söyleniyor: “12 ayın 75 harfinin 39 noktasıyla toplamı 114'tür, Kuran'ın 114 suresi mukabilindedir.” Bu 75 harf ve 39 nokta şu şekilde gösterilebilir: *يذامج رخالاعيببر الاول عيببر رفس محرم الحجه يذ مدعقلا يذ شوال نضم نبعش بجر رخالاعيببر الاول*

Levh kelimesinin ebcedi olan 44 ile kelimedeki 3 harfin toplamı 47'dir. Aşağıdaki beyitte bu hesap yapılmıştır:

Üç ḥurûf-ı levhile kırk yedidür
İsm-i Âdem bâ-müsemmâ görünür (vr. 120a)

Bu 47'de Âdem'in ismiyle müsemmâsı görüldüğü söylenir ki bu, Âdem (آدم)'in ebcedi olan 46 ile müsemmâsı (1) toplamıdır. Ancak Karaca kısa yoldan “Âdem'in ebcedini gösteren 47 sayısına ulaşılır.” (Karaca, 2010: 304) diyerek konuyu neticelendirmek istemiştir.

3. Ayet, Hadis ve Arapça İbarelerdeki Yanlışlıklar

Muhîfî Dede *Kismet-nâme*'de Hurufilerin özellikle telmihte ve iktibasta bulunduğu birçok ayet ve hadisi zikretmiştir. Bunların meşhurları Karaca neşrinde doğru olarak okunmakla birlikte birçoğunun da ayet veya hadis olduğu fark edilmemiş dolayısıyla da yanlış okunmuştur. Bunları da bir liste halinde verelim:

rahmet-i li'l-'âlemîn (1265) → rahmeten li'l-'âlemîn (21 : 107)

Vasi'â-yı kürsiye (2945) → vesî'a kürsiyyühü (2 : 255)

seb'-i senâbil (2918) → seb'a senâbil (2 : 261)

levvâhat-ı Hâk li'l-beşer (867) → levvâhatün Hâk li'l-beşer (74 : 29)⁹
levvâhat u li'l-beşer (1527) → levvâhatün li'l-beşer (74 : 29)
levvâhat-ı tis' a 'aşer (1289) → levvâhatün tis' a 'aşer (74 : 29-30)
levvâhâta tis' a 'aşer (2708) → levvâhatün tis' a 'aşer (74 : 29-30)
Küll-i şeyy'in hâlikun illâ vechehû (91) → Küllü şey'in hâlik illâ vech-i hû (28 : 88)¹⁰
Sırr-ı meşnâ ve şelâş u hem **ribâ'** (1761) → rubâ' (35:1)
Kâf-ı ve'l-Ḳur'ân (1311, 2322) → Kâf ve'l-Ḳur'ân (50 : 1)
Min tekellüm dâd (206, 1368, 2140) → Men tekelleme(d) dâd¹¹
Nizâli'l-Ḳur'ân 'alâ seb'a ki var (257) → Nezzele'l-Ḳur'ân 'alâ seb'a ki var¹²
seb'a ḥarf (1897, 1992, 2163) → seb'a eḥruf¹³
İkrâü'l-Ḳur'ân-ı 'alî ḥarf (1590) → İkrâ'e'l-Ḳur'ân 'alâ ḥarfin¹⁴
Der anuñ için **olur sırrı ebî** (1346) → el-veled sırr-ı ebî¹⁵
Sırr-ı nişfu'l-ilm-i lâ-edrî budur (1489) → Sırr-ı nişfu'l-ilm-i lâ-edrî¹⁶
Pes **aña nokta** buyurdu Murtażâ (1661) → ene nokta¹⁷
Gökde aqlâmın **şarîkım** ez-Ḥüdâ (4307) → şarîfin¹⁸
Zâta **maḥsûs** olduğı budur 'Alî (194) → memsûs¹⁹
Yevâtî²⁰ (165, 191) → Yuvâtî.
Lâ-hayra illâ fi'l-vasat²¹

4. Hurufî Kısaltmalarıyla İlgili Yanlışlıklar

Hurufiler, eserlerinin herkes tarafından okunmaması için kelimelerin harflerini kullanarak oluşturdukları şifreleri kullanmışlardır. Bu şifrelerin bilinmemesi veya bir kelimeye benzetilmesi gibi durumlarda yanlış istinsahlara, neşirlere ve yorumlara neden olmuştur. Örneğin Karaca'nın neşrinde "Faẓl" olarak okunan kelime, "bîst u heşt" in şifresidir:

'Unşurında heft ḥarfün hem 'ayân
Faẓl-ı nuṭṭ-ı Resûl-ı gayb-dân (2826)

Karaca şifreyi yanlış okuduğı için açıklamasında şöyle demiştir: "7 harfin unsurları toplamı 28'dir ve Peygamberimizin 28 nutkunun fazlını belirtmektedir." (Karaca, 2010: 274) Oysa beyitin doğrusu şöyledir:

'Unşurında heft ḥarfün hem 'ayân
Bîst u heşt nuṭṭ-ı Resûl-ı gayb-dân (vr. 78a)

ve açıklaması şudur: "...Gaybı bilen peygamberin nutkunun 28 (harfi) ayandır."

⁹ Mısradâ "Kim didi levvâhatün Hâk li'l-beşer" dendiğine göre anlamı Ki Hak, levvâhatun li'l-beşer dedi olur ve (74 : 29)'dan iktibas vardır.

¹⁰ Âyetin sonu "vechehû" ile biter ancak nüshada "vech-i hû" yazılmıştır, bu nedenle iktibas değil telmihtir.

¹¹ "وتسع على أمتي فقال إن الله يأمرك أن تقرأ القرآن على حرف واحد فقلت رب" (Ene efsahu men tekelleme bi'd-dâd) hadisinden iktibas. Anlamı: Ben dâd ile konuşanların (yani Arapça) en fasihiyim.

¹² Nüshada yanlışlıkla Nizâli'l-Kur'ân yazılmıştır doğrusu yazdığımız şekildedir. Nezzele'l-Kur'ân alâ seb'ati eḥrufin. Anlamı: Kuran 7 harf üzerine indirilmiştir.

¹³ Bir önceki dipnottaki hadisin son kısmından iktibastır.

¹⁴ Anlamı: Kuran'ı bir harf üzerine okuyun. Hadisin tamamı: "أتاني آت من الله فقال إن الله يأمرك أن تقرأ القرآن على حرف واحد فقلت رب" "وتسع على أمتي فقال إن الله يأمرك أن تقرأ القرآن على حرف سبعة أحرف".

¹⁵ Hadisin aslı şöyledir: "الولد سر أبيه" (el-veledü sırr-ı ebîhi), anlamı: Çocuk babasının sırrıdır.

¹⁶ Anlamı: İlmün yarısı bilmiyorum demektir. Karaca'nın yaptığı tamlama hatalıdır.

¹⁷ Hz. Ali'nin "Ene noktatum tahte'l-bâ" sözünden iktibas. Anlamı: Ben be'nin altındaki noktayım.

¹⁸ Şu hadisten iktibastır: "سمعت فيه صريف الأقدام", anlamı "Orada (levhe yazan) kalemin cızırtılarını duydum."

¹⁹ Şu hadise telmihtir: "طلال تاذ يف سوسم ايلع ن".

²⁰ "Allah ehl-i beytimden bir adam gönderecektir ismi benim ismime uyar." anlamındaki hadis (و ما يالايضقنننا) و ما يالايضقنننا) ten iktibastır. Yuvâtî ismî (ismime uyar) için Karaca, "Hz. Muhammed'in Mehdî yerine kullandığı bir tâbirdir." demiştir. Karaca, a.g.e, s. 324 ve 327.

²¹ Karaca bu hadisin dipnotunda şöyle demiştir: Kurân: "Vasattan başka hayır yoktur." Ayet olmadığı gibi tercümesi de hatalıdır, doğrusu "Hayır ancak vasatta (orta yolda)dır."

Hurufî şifrelerinin okunamadığı diğer bir örnek olarak “harf” kelimesinin kısaltması olarak kullanılan “Ha” harfini verebiliriz. Karaca, neşrinde yer alan aşağıdaki beyitleri şöyle açıklamıştır: “Dâl’in 3 cüzünün (dâl, elif, lâm) ebced değeri toplamı 35’tir. 35 sayısı, 7 ve 28’in toplamıdır. 7, ümmî hatların sayısını; 28 ise, Kur’ân alfabesindeki harf sayısını göstermektedir. (Karaca, 2010: 81)

Dâl elif ü lâm oldu sî vü penc
Bu tılsımı fehm idenler buldı genc

Yedisi oldu huṭṭ-ı ümmehât
Bîst ü heṣṭdür ḥurûf-ı müfredât

Dâl elif ü lâm üç **hâ** oldu bil
Bâki otuz ikiyi fehm eylegil (1898-1900)

Açıklamalarında son beyite yer vermemiştir ve sebebi ilk mısranın bu haliyle anlamsız oluşudur. Zira, dâl elif ve lâm üç hâ olmaz. Burada müstensih, “harf” kelimesinin hurufilerce kullanılan kısaltması olan hâ (ح) harfini kullandığından mısranın doğru şekli şöyledir: “Dâl elif u lâm üç ḥarf oldu bil” (vr. 53a). Dolayısıyla Karaca’nın anlamlandıramayıp atladığı bu beyitte, Dâl’in eczasındaki (dâl, elif, lâm) 3 harf ile Âdem’in nutkündeki 32 ilâhî harfin toplamı Dâl’in eczasındaki 3 harfin ebcedi toplamı mukabilinde olduğu söylenmiştir.

Aynı konunun devamındaki

Ḥarf u nokṭa oldu deh levḥa niṣân

Hem daḥî eṣrâṭ-ı sâ’atdür inan (vr. 53a) beyitindeki aynı kısaltmayı da göremeyen Karaca bu beyiti şöyle neşretmiş ve bu haliyle anlamsız olduğu için de açıklamasını yap(a)mamıştır:

Hâ vü nokṭa oldu deh levḥe niṣân

Hem daḥî eṣrâṭ-ı sa’âtdür inan (1904)

Bazen nâşirler ve müstensihler şifre olmayan bir kelime veya harf grubunu şifre gibi de yazmaktadırlar. Örneğin Karaca’nın neşrindeki şu beyit:

Bâ-‘ anâşır ebced ü **ḥatt** ‘ ayân

Gösterür nuṭḳ-ı Mesîḥâ’dan niṣân (1223)

Ve Karaca’nın anlamlandırılmayan açıklaması: “Tâ hâ’da İsâ Mesîh’in 24 nutku ve gece gündüz süresi de kendini gösterir.” (Karaca, 2010: 123)

Oysa beyitte “hat” olduğu zannedilen yerde “tâ hâ” yazmaktadır. Zaten konuda da bu mukattaat harfi değerlendirilmiştir. Dolayısıyla beyitin doğru şekli şöyledir:

Bâ-‘ anâşır ebced u ṭâ-hâ ‘ ayân

Gösterür nuṭḳ-ı Mesîḥâdan niṣân (vr. 34b)

Beyitte Muhîṭî, Tâ-Hâ (ط)‘nın ebcedi olan 14, 2 harfi ve eczasındaki (طي هي) 4 harf ve 4 nokta toplamının Hz. Mesîh’in nutkündeki 24 harfi gösterdiğini söylemiştir.

Nâşirlerin yaptığı hataları müstensihlerin de yaptığını şahit olmaktadır. Bununla ilgili bir örneği daha geniş bir şekilde değerlendirelim. Karaca, neşrindeki şu beyitin “Bîst ü heṣṭ ü yekdür” ibaresini “ü yekdür ifadesi vezin gereği metinden çıkartılmalıdır.” (Karaca, 2010: 450) şeklinde dipnotlandırmıştır:

Bîst ü heṣṭ ü yekdür lâm-elif ender-cümel

Hey’et ile sî vü du ez-lem-yezel

Lâm-elif (ل)‘in cümel hesabındaki yani ebced değeri 31’dir. Buradan Karaca’nın “Bîst ü heṣṭ ü yekdür” ibaresinin doğru şeklinin “sî vü yekdür” olduğunu anlaması gerekirdi. Hele ikinci mısrada buna Lâm-elif’in heyeti eklenince 32 olduğu söylendiği göz önünde bulundurulursa...

Buradaki hata, Karaca'nın yanında müstensihindir de. Zira Hurufi metinlerinde "bist u heşt" in kısaltması (س) farsça otuz anlamına gelen "sî"nin yazılışına çok benzer. Müstensih kopyaladığı metindeki "sî"yi "bîst u heşt" in kısaltması zannetmiş ve "Sî vü yek" yerine "Bîst u heşt u yek" yazmıştır. Sonuç olarak beyitin doğru şekli şöyledir:

Sî vü yekdür lām-elif ender cümel
Hey'etile sî vü dü ez-lem-yezel (vr. 41b)

Müstensihlerin hurufi şifrelerinde yanlışlarına diğer bir örnek "Hat" lafzıyla bunun bir şifresi olan "Hı"nın karıştırıldığı bir örneği verebiliriz. Bu örnek, Karaca'nın *Kısmet-nâme* neşrinde dikkatimizi çeken şu beyitinde görülür:

Ḥaṭṭ u tî nuñ 'unşurıdur heşt ḥaṭ
Heşt cennet sırrıdır hem bî-ğalaṭ (3702)

Beyit, Hat lafzı üzerinedir ve Hat (حط) harfleri üzerinden yapılan hesaplar ve istihraçlardan oluşmaktadır. Bir sonraki beyite baktığımızda Hat (حط) lafzının harfleri üzerine hesaplara devam edildiği görülmektedir:

On ikidür 'unşur-ı noḡṭayla bil
On iki ḥaṭṭ-ı Ḥüdāyî fehm kıḷ

Yukarıdaki beyitin "Hat ve tî"nin unsurlarını hesapladığından ve 8'e ulaştığından, anlamsız olduğu ortadadır. Karaca bu beyti olduğu gibi Türkçe'ye aktarmış ve "Hat ve tî'nin unsurları toplamı 8'dir. 8 sayısının ifade ettiği kavramlar olarak 8 hat ve 8 cennet gösterilir." demiştir. Müstensihin hatasının Karaca tarafından devam ettirildiği görülmektedir. Müstensih, kopyaladığı nüshadaki Hı harfini belirttiğimiz gibi "Ḥaṭṭ" lafzının şifresi olarak kabul etmiş ve Ḥaṭṭ şeklinde kopyalamıştır. Dolayısıyla beyitin aslı şöyledir:

Ḥî vü tî nuñ 'unşurıdur heşt ḥaṭ
Heşt cennet sırrıdır hem bî-ğalaṭ (vr. 102b)

Bu da şu anlama gelir: Ḥaṭṭ (حط) 'ın 2 harfî yani Hî ve Tî, dörder unsurdan 8'dir, 8 hat ve 8 cennet mukabilindedir. Yukarıda aktardığımız bir sonraki beyitte de Ḥaṭṭ (حط) 'ın bir noktasının da 4 unsuru buna eklenmiş ve 12 elde edilmiştir ki 12 hat mukabilindedir.

Karaca'nın şifreleri yanlış okuduğu, harfleri şifreymiş gibi veya şifreleri harfmiş gibi okuduğu ibarelere birer örnek verelim:

Şalavât u şavm hem bî-ḳîḷ u ḳâl (782) → Şād u vāv (u) mîm hem bî-ḳîḷ u ḳâl
Dîn şalât-ı **Fazl** oldı fehm kıḷ (4204) → hifdeh
Sırr-ı **tā vü yād[a]** oldı hem 'ayān (4300) → ḥaṭṭ u yed

Bu noktada müstensih hatası olmakla birlikte Karaca tarafından fark edilmemiş ve değerlendirmeye alınmamış kelimelerin de azımsanmayacak kadar çok olduğunu belirtelim. Bunlarla ilgili örnekleri de makale sınırlarını aşmamak adına açıklamalara girmeden ancak tamir edilmiş şekilleriyle birlikte liste halinde verelim:

Fî vü **hî** fehm it bu sırrı bî-cedel (19) → yî
Noḡṭa-i **hefte** ḥurūf-ı muḥkemāt (31) → hifdeh
Fazl-ı Ḥaḳḳdur **sā'ir-i** her dürlü 'ayb (212) → sātir-i
Her biri biñ **a'yārınca** tamām (680) → i'tibārınca
Bu **cihetendür** hüden li'l-muttaḳîn (1152) → cihetden dir
Bā-deh noḡṭa **bîst u yek** olur 'ayān → bîst u heşt
Bîst u yek ḥaṭṭdan saña virdi nişān (1208) → bîst u heşt
Yiddisi yigirmi üçüñ altı ḥaṭ → Altısı
On yidididür ḥazar bil bî-ğalaṭ (1212)
Hefdeh ile penc şüret āşikār

Hem daħi eczā-yı ism-i Fazl-ı Zāt
Görinür bā-noқта ez-rüy-yı şifāt

Karaca'nın “**eczā vü ism-i**” tamlaması ile nüshadaki “eczā-ı ism-i” tamlaması ve “bā-lafz” ile “bā-noқта” ibâreleri arasındaki fark ortadadır. Karaca'nın okuduğu şekliyle mısra da Fadl'ın eczasındaki (في ضاد لام) 8 harf ve Fadl (فضل)'ın 3 harfini hesaplamaktadır ki bu 11'e eşittir. Oysa beyit doğru şekliyle okunduğunda, Fadl'ın eczasındaki (في ضاد لام) harf ve nokta toplamı olan 12'ye ulaşır ki bu önceki beyitlerde ifade edildiği üzere, Besmele'nin gayr-ı mükerrer 10 harfinin (ي ن ح ر ه ل م س ا ب) inbisatındaki 25 harfin (ب ي ا ل ف س ن م ه ر ح و) mukabilinde olduğu olur. Karaca'nın neşrindeki tamlama hataları ayrı bir kitap oluşturacak kadar fazla olduğu için çalışmamızda bunların hepsine yer vermedik. Ancak okuyucuya bir fikir vermesi açısından bir kaç tanesini liste halinde vermeye yetineleim:

Sitte-i **eyyām-ı** zarf-ı kâ'inât (31) → Sitte-i eyyām zarf-ı kâ'inât
Zāt-ı 'âlemden münezzeh olduğu (58) → Zāt 'âlemden münezzeh olduğu
Çün 'Arabda **fi'l-i** mizân-ı kelâm (144) → Çün 'Arabda fi'l mizân-ı kelâm
'**Ayn-ı** maḥzûf olsa rüşendür sebîl (315) → 'Ayn maḥzûf olsa rüşendür sebîl
Çâr **ism** şüret-i zâhirle hem (501) → Çâr ism-i şüret-i zâhirle hem
Bil anı kim **Âdem** evvel odur (529) → Bil anı kim Âdem-i evvel odur
Ḥarf meddinden güzer kılsañ iy yâr (721) → Ḥarf-i meddinden güzer kılsañ iy yâr
Ḥaṭṭ-ı izâsında buyurmuşdur namâz (737) → Ḥaṭṭ izâsında buyurmuşdur namâz
Müfred-i terkîb-i sî vü dü kelâm (3616) → Müfred (u) terkîb-i sî vü dü kelâm²²

Karaca'nın neşrinde yer alan aşağıdaki beyit, neşredildiği haliyle, mukattaat harflerinden noktalı dört harfin eczasındaki 10 harfteki (ي ف نون فاق ي) 12 noktaya 12'nin toplamının Kuran'ın yani Kuran alfabesinin noktalarını gösterdiğini söyler:

On iki noқтаyla **on iki** ey hümâm
Noқта-i Qur'an'ı gösterdi tamâm (1096)

Ancak Arap alfabesinde 22 nokta vardır. Karaca beyiti bu şekilde okumasına rağmen açıklamasında, “10 harf ve 12 nokta 22 eder.” diyerek (Karaca, 2010: 118) 10 harf ile 12'yi toplamıştır. Farkında olmadan doğru bir hesap yaptığımızı söyleyebiliriz zira beyitin ilk mısraı nüshada şöyledir:

On iki noқтаyla on ḥarf iy hümâm (vr. 31a)

Yâ-sîn mukattaat harfi üzerine Muhîti'nin yaptığı yorumları havi bölümde yer alan aşağıdaki beyiti Karaca'nın neşrettiği şekliyle aktarıyoruz:

Hey'et-i mecmû'a vü **bâ-sırr-ı** ḥurûf
Yüz yigirmi dördür anla bul vuḳûf (1271)

Açıklamasını da şöyle yapmıştır Karaca: “Yâ sin'in tekrar etmeyen 3 cüzünün ebced değeri toplamı 120'dir. Buna “yâ sin”in 2 harfi ve harflerin sırrı eklenerek 124 sayısına ulaşılır.” (Karaca, 2010: 125)

Hurufi hesaplamalarında hesaba “harflerin sırrı”nın eklendiği karşılaşılan bir durum değildir. Zaten böyle bir şeyin hesaplanması da mümkün görünmemektedir. Zaten nüshaya bakıldığında “bâ sırr-ı ḥurûf”un “bâ-se ḥurûf” olduğu görülecektir (vr. 35b). Dolayısıyla beyit (mâ-kabliyle),

Yî vü sîn ḡayr-ı mükerrer üç olur
İsm-i fî vü ḡād ü lâmi gösterür
...
Hey'et-i mecmû'a vü **bâ-se** ḥurûf
Yüz yigirmi dördür anla bul vuḳûf

²² İkinci mısra olan “Ma' nî-i rûḥ u ceseddür ve's-selâm” dan da anlaşılacağı gibi 32 harf müfred olarak ruh, terki olarak ceseddür

şeklindedir ve açıklaması şöyledir: Yî ve Sîn (يبي سين)'in gayr-ı mükerrer 3 harfi (ن س ي) ile bunların ebcedi olan 120, harflerin heyet-i mecmûasıyla (1) 124'e eşittir.

Karaca'nın neşrindeki şu beyitlerde yapılan bir yanlış okuma ve neticelerini görelim:

Yâ ile kâ'im durur çün harf-i yâ
İki yâ üstine geldi harf-i bâ

İki harf-i yâ **virüp** ez-Ahad
Olur igirmi iki ender-‘aded

Noқта-i Qur'ânı eyler âşikâr
Hem dağı Tevrât harfin aña var

Harf ü noқта ebced otuzdur tamâm
Görinür eczâ-yı sî-murğ-ı kelâm (1648-1651)

Karaca, beyitleri şöyle açıklar: “Bâ harfi, 2 tane yâ harfi ile ayakta durmaktadır. 2 yâ, 22 eder... Bâ harfinin cüzleri, noktaları ve ebcedi toplamı 30'dur. 30 sayısında kelam sîmurgunun cüzleri görünmektedir.” (Karaca, 2010: 75)

“Bâ harfi, 2 tane yâ harfi ile ayakta durmaktadır. 2 yâ, 22 eder.” (Karaca, 2010: 75) diyor Karaca, peki nasıl? Muhtemelen Karaca, 2 ye ile 2 ye'nin ebcedlerini toplamıştır. Ancak beyitte adedde, yani ebcedde 22 olduğu söyleniyor ve hesaba 2 harf dahil edilmiyor. Be harfinden bahsedilen bu bölümde Karaca'nın “ye” üzerinden yaptığı bu açıklamaların bir anlamı yoktur.

Söz konusu gariplik alıntıladığımız ikinci beyitin ilk mısrasındaki “ve bir be”nin “virüp” şeklinde okunmasından kaynaklanmıştır. Doğrusu, burada şöyle bir hesap yapar Muhîfî: Be (ب) harfinin telaffuzunda ye (ي) kullanılır, yani be harfi ye ile kâimdir, Ye harfi de aynı şekilde ye ile kâimdir. Bu durumda 2 Ye harfi ile Be (Karaca'nın hatalı okuması burasıyla ilgilidir)'nin ebcedi 22'dir.

Devamındaki beyitlerle ilgili açıklamasında da Karaca, “Bâ harfinin cüzleri, noktaları ve ebcedi toplamı 30'dur.” (Karaca, 2010: 75) diyerek, tezin genelinde olduğu gibi beyitteki hesabı irdelemeden Türkçe'ye aktarmakla yetinmiştir. Çünkü bâ harfinin, bî (بي) şeklinde okusak bile, cüzleri (2), noktaları (3) ve ebcedi (12) toplamı 30 değildir. Burada Muhîfî basitçe, iki ye ve bir be (ب ي ي)'nin ebcedi olan 22 ile 3 harf ve 5 noktayı toplamıştır ki 30'dur.

Bu beyitlerin hemen devamında diğer bir beyit vardır, Karaca'nın neşrinde şöyledir:

Bâ-nuqaţ çâr oldı çün harf ey civân
Çâr haţţ-ı Âdem'e oldı nişân (1657)

Karaca'nın açıklaması da şöyledir: “Bâ harfi, noktalarla 4 eder ve Âdem'in 4 hattını gösterir. Bâtındaki 6 nokta ise...” (Karaca, 2010: 75) Bahsimiz be harfidir ve hesaplarda Be (ب)'nin batn-ı sânisî (بي بي) kullanılmaktadır. Karaca'nın açıklamalarındaki “Bâtındaki 6 nokta ise” ibaresi de bununla ilgilidir. Ancak Karaca'nın Türkçeleştirerek söylediği “Bâ harfi, noktalarla 4 eder” yanlış bir metin okumasının yanlış bir açıklamasıdır. Öncelikle beyitin ilk mısramın nüshadaki doğru şeklini verelim:

Bî-nuqaţ çâr oldı çün harf iy cüvân (vr. 46a)

Dolayısıyla “Bâ harfi noktalarla 4 eder” değil, “Be'nin batn-ı sânisinde (بي بي), noktalar hariç 4 harf vardır” demektedir Muhîfî. Akabinde de sadece bânında zahir olan 6 nokta değerlendirmeye alınmıştır ilh.

Cîm'in batn-ı sânisindeki (ميم بي ميم) 8 harf ve 9 nokta toplamı 17'dir. Bu, hazardaki 17 rekat farz, 17 muhkem harf ve sabah ezanının 17 kelimesine işaret eder:

Heşt ü nühdür ma'ni-i hifdeh şalât

Hem daḥi hifdeh ḥurūf-ı muḥkemāt

Hem ezān-ı şubḥa dāl oldı ‘ayān
K’oḳınur hifteh kelime bī-gümān (vr. 50b)

Ancak Karaca, alıntıladığımız son beyitteki “hifteh” kelimesini “heft” okuduğundan (beyit 1817) ki sabah ezanında 7 kelime yoktur ve bu haliyle Cîm’in batn-ı sânisindeki harf ve nokta toplamına eşit değildir, açıklamasında sadece “2. batındaki 8 cüz ve cüzlerin 9 noktası, 17 rekat hazar namazına ve 17 muhkem harfe delâlet eder.” (Karaca, 2010: 79) demekle yetinmiş ve hatasını fark etme fırsatını kaçırmıştır.

Karaca’nın tezinde Dâd harfiyle ilgili beyitlere yaptığı açıklamada şöyle bir cümle göze çarpar: “Tekrar etmeyen 7 cüz, 3 noktası ve 2. batındaki tekrar etmeyen 5 harfle toplandığında 15 eder.” (Karaca, 2010: 90) Bu cümle şu beyitin açıklamasıdır:

Heft bâ-se noḳta hem ey merd-i reh
Baṭn-ı sâniyle kim oldı pânz-deh

Bîst ü yek olur bu sözde yoḳ gümān
Verdi ḥaṭṭ-ı vech-i Ḥavvâ’dan nişân (2168-2169)

Aslında beyitlerin dememiz gerekiyordu zira hesap ikinci beyitte devam etmektedir. Karaca ilk beyitte “yânzdeh” okunması gereken kelimeyi “pânz-deh” okuduğu için, hem ilk beyiti yanlış açıklamış hem de devamındaki beyiti ihmal ederek hesaba dahil etmemiştir. İlk olarak beyitlerin doğru şeklini yazalım:

Heft bâ-se noḳta hem iy merd-i reh
Baṭn-ı şâniyle kim oldı yânzdeh

Bîst u yek olur bu sözde yoḳ gümān
Virdi ḥaṭṭ-ı vech-i Ḥavvâdan nişân (vr. 60a)

Burada Muhîti’nin anlatmak istediği ise şudur: “Dâd (ض)’ın batn-ı sâlisindeki (يف مال فلا لاد فلا داض) ile batn-ı sâniindeki (م ي ف ل د ا ض) gayr-ı mükerrer 7 harf ve 3 nokta (م ي ف ل د ا ض) ile batn-ı sâniindeki 9 harf ve 2 nokta (لاد فلا) ki 11’dir (Karaca’nın dediği gibi 15 değil) toplamı 21 olur. Havvâ’nın yüzündeki 21 hat mukabilindedir.”

Karaca, neşrinde geçen aşağıdaki beyiti, şöyle açıklamıştır: “Lâm ve mim’in unsurları, alfabedeki sıra sayıları ve cüzleri toplamı (60) hem 28 hem de 32 sayılarını göstermektedir.” (Karaca, 2010: 102)

‘Unşur-ı lâm u **mîmüñ** bî-reyb ü şîn
Bâ-teheccî hem daḥi eczâ yaḳîn (2461)

Karaca’nın açıklamasına göre Lâm ve Mîm’in unsurları ki 8’dir, alfabedeki sıra sayıları 23 ve 24’tür, cüzleri 3’er taneden 6’dır, toplamı ise 61’dir. Karaca’nın hesabının bu yanlışlığı, “cümel” kelimesini “mîmüñ” olarak okumasından kaynaklanmaktadır. Beyitin doğru şekli şöyledir:

‘Unşur-ı lâm u cümel bî-reyb ü şîn
Bâ-teheccî hem daḥi eczâ yaḳîn (vr. 68a)

Burada Muhîti şunları söylüyor: “Lâm (ل)’ın 4 unsuru, ebcedi olan 30, alfabedeki sırası olan 23 ve eczasındaki 3 harfin toplamı 60’tır. 28 ve 32 harfin toplamı mukabilindedir.”

Muhîti’nin “toprak” lafzı üzerine yorumlarını içeren bölümü Karaca’nın neşri ve yaptığı açıklaması dikkat çekici yanlışlar içermektedir. Karaca konuyla ilgili ilk beyitleri doğru okumuş ve açıklamıştır. Karaca’nın dediği gibi “Toprak, 5 harften oluşmaktadır... Toprak kelimesinin yazımında 4 nokta yer almaktadır... Toprak kelimesindeki 5 harf ve 4 noktanın toplamı 9 eder.” (Karaca, 2010: 293) Ancak Karaca’nın şu beyitleri neşrinde ve açıklamasında ciddi bazı yanlışlıklar vardır:

Pâ okursañ şeş olur nokta ‘ ayân
Kâf u nûn eczâsını eyler beyân

...

On iki haţ on iki burc-ı felek
Rûşen eczâsında gör bî-reyb ü şek

...

Noğtası on iki harfûñ bî-galaţ
Gösterür on dört haţ u on altı haţ

Bî-mükerrer nüh teşehhüd sırrıdır
Hem de nüh mâh-ı Mesîh’i gösterür

Noğtasında bî okursañ âşikâr
Deh haţ-ı Mûsâ görünür aña var

Bî okursañ heşt cennetdür ‘ ayân
Heşt haţ esrârıdır hem bî-gümân (2686-2694)

Karaca’nın neşrettiği bu beyitleri nasıl açıkladığına da bakalım: “Pâ harfi, pî şeklinde okunacak olursa nokta sayısı 6’ya çıkar ki bu hâliyle kelime, kâf u nûn harflerinin 6 cüzünü gösterir... Toprak kelimesindeki 12 cüzde yer alan 30 nokta, 14 ve 16 hattı gösterir... 12 cüz içerisinde tekrar etmeyen 9 harf vardır. Bu 9 harf, 9 teşehhüd sırrını ve Mesîh’in 9 ay sırrını açıkça ifade etmektedir. Bî okunduğu takdirde Mûsâ’nın 10 hattı kendisini gösterir. Bî okunduğunda 8 harf olur ve 8 hat sırrını aydınlatır. Kısacası 19 sayısının anlamı açığa çıkar.” (Karaca, 2010: 293)

Bu açıklamaları sırasıyla değerlendirecek olursak ilk olarak Karaca’nın dediği gibi “*pâ (پ)* harfi *pî (پی) şeklinde okununca*” nokta sayısı 6’ya çıkmaz, aynı kalır. Çünkü Muhîti burada 4 noktası olan Toprak (غاربت) kelimesindeki be harfinin pe harfiyle yazıldığında (تپراغ) 6 noktalı olduğunu söylemiştir. Yani Karaca’nın bâ/bî harfi pâ/pî şeklinde okununca demesi gerekirdi.

Karaca’nın “Toprak kelimesindeki 12 cüzde yer alan 30 nokta, 14 ve 16 hattı gösterir.” yorumu da yalınıştır. Toprak (غاربت)’in eczasındaki 12 harfte (ن ي غ ف ل ا ر ب ت) 14 nokta vardır, 30 nokta yoktur. Burada Muhîti şunu söyler: Toprak (غاربت)’in eczasındaki 12 harfin (ن ي غ ف ل ا ر ب ت) 14 noktası 14 hat, Pe ile yazılırsa Toprak (تپراغ)’in eczasındaki 12 harfin (ن ي غ ف ل ا ر ب ت) 16 noktası da 16 hattı gösterür.

Karaca’nın açıklamasındaki alıntıladığımız son cümle de yanlıştır. Bu açıklamaya göre, be ile okunduğunda Toprak (غاربت)’in eczasındaki 12 harfteki (ن ي غ ف ل ا ر ب ت) gayr-ı mükerrer 9 harfte (ن ي غ ف ل ا ر ب ت) Mûsâ’nın 10 hattı kendisini gösterir. Bî okunduğunda da 8 harf olur. Yanlış okunmuş beyitlerin olduğu gibi Türkçe’ye aktarılmasından dolayı çelişkili ve anlaşılmasız bu ifadeleri düzeltmeye son iki beyitin doğru şeklini yazarak başlayalım:

Noğtasında pî okursañ âşikâr
Deh haţ-ı Mûsâ görünür aña var

Bî okursañ heşt cennetdür ‘ ayân
Heşt haţ esrârıdır hem bî-gümân (vr. 74b)

Burada Muhîti şunu söylüyor: Toprak (غاربت)’in eczasındaki (ن ي غ ف ل ا ر ب ت) gayr-ı mükerrer 9 harfin (ن ي غ ف ل ا ر ب ت) 8 noktasında 8 cennet ve 8 hat zahir olur. Pe ile yazılırsa Toprak (تپراغ)’in eczasındaki (ن ي غ ف ل ا ر ب ت) gayr-ı mükerrer 9 harfin (ن ي غ ف ل ا ر ب ت) 10 noktasında da Hz. Musa’nın 10 levhası görülür.

Muhîti'nin su anlamına gelen Mâ lafzı üzerine yaptığı yorumların olduğu bölümdeki bir beyit Karaca tarafından şöyle okunmuştur:

Bâ-‘ anâşır ħarf-i mâ ey kân-ı nûr
Sîz-deh levĥ-i Kelîm’i gösterür (2697)

Açıklamasını yapmadığı için Karaca'nın bu beyitten ne anladığını bilmiyoruz. Ancak bu şekliyle beyit şunu ifade ediyor: Mâ (ما)'nın harflerinin dörder unsurdan toplamı 8'dir, Mâ (ما)'nın 2 harfiyle birlikte 10 olur. Hz. Musa'nın 10 levhini gösterir. Ancak ikinci mısradaki Hz. Musa'nın 13 levhini gösterir diyor. Tutarsızlığın nedeni açıktır, ikinci mısranın doğru şekli şöyledir:

Sırr-ı deh levĥ-i Kelîmi gösterür (vr. 74b)

Karaca'nın yanlış okuduğu dolayısıyla açıklamasından da kaçındığı diğer bir beyit şudur:

‘Unşurında noĥtanuñ bî-reyb ü şîñ
Âşikârâ **heft** ĥaĥ fehm it yaĥîñ (2765)

Burada beyit Rîh (رح) kelimesinin 2 noktasının unsurlarından bahseder ve bunların, istivâ hattından sonraki 8 hat mukabilinde olduğu ifade edilir. Muhîti'nin beytindeki tutarsızlık Karaca'nın ikinci mısradaki “heft hatt”ı yanlış okumasından kaynaklanmıştır. İkinci mısranın doğrusu *Kısmet-nâme*'de şöyledir: “Âşikârâ heşt ĥaĥ fehm it yaĥîñ” (vr. 76b)

Karaca'nın hatalı okuduğu diğer bir beyiti verelim daha sonra da yaptığı açıklamaları değerlendirelim:

Bu on iki ĥarfüñ ey ehl-i necât
Altısı geldi zi-ħarf-i muĥkemât

Ya‘ ni ĥî vü rî vü tî vü fî ‘ ayân
Hî vü **bâ** fehm it bu sırrı bî-gümân (3380-3381)

Karaca, bu beyiti şöyle açıklar: “2 cüzü olan bu 12 harfin 6 tanesi, 17 muhkem harf içerisinde de yer almaktadır. Bu 6 harf; rî, hî, yî, tî, hî, fî'dir.” (Karaca, 2010: 71) Karaca'nın neşrindeki harflerle açıklamasındaki harfler örtüşmemektedir. Beyitte yanlış okumuş olsa da burada zikrettiği harfler doğrudur. Hatalı olan ikinci beyitin aslı şöyledir:

Ya‘ nî ĥî vü rî vü tî vü fî ‘ ayân
Hî vü yî fehm it bu sırrı bî-gümân (vr. 93b)

Burada Muhîti'nin ifade ettiği şudur: Eczasında 2 harf zahir olan 12 harften (ي ه ف ظ ز ر خ ح ت ب) 6'sı muhkem harflerde geçmektedir: ح ه ف ط ر خ.

Bir sonraki sayfada ise şöyle bir açıklama yapar: “Muhîti daha önce 2'şer cüzü olan 12 harf içerisinde 6 tanesinin muhkem harfleri oluşturduğuna değinmişti. Geriye kalan 11 harfin ise (elif, lâm, mîm, sîn, sâd, kâf, kâf, ayn, vâv, nûn, dâl), 3'er cüzlü bu 16 harf içerisinde yer aldığını belirtir; yani 16 harfin 11'i muhkem harf olarak kabul edilebilir.” (Karaca, 2010: 72)

Karaca'nın hangi beyitleri bu şekilde açıkladığı meçhul olmakla birlikte, 12 harften 6'sının muhkem olup 11'inin gayr-ı muhkem olmasının ilginçliği ortadadır. Oysa eczasında 2 harf zahir olan 12 harften kalan 6'sının ki şu harflerdir: ب ت خ ح ط ز gayr-ı muhkem (müteşabih) harflerden olduğunu Muhîti açıkça şu beyitte söylemiştir:

Altısı hem ĥayr-ı muĥkem geldi bil
Şeş cihât esrârına oldı delîl (vr. 94a)

Karaca'nın *Kısmet-nâme* neşrindeki Hüdühüd lafzı üzerine yorumların yer aldığı bölüme ait aşağıdaki beyitlerinde bir gariplik vardır:

Yî vü elif ü lâm u yî elif ü lâm
Seksen altı olur ey ‘âli-maḵâm

Zâhir eyler sî vü du ḥarfün ‘ayân
İnbisâtın fehm iderseñ bî-gümân

Seksen altı çâr noḡtayla olur
Seksen altı secde sırrın gösterür

Seksen altı secde ya‘ ni bî-gümân
Oldı üç nev‘ a şalât içre ‘ayân (4020-4023)

İlk iki beyitte, Hühüd (□□□□)’ün sadece eczasında zahir olan (□ □ □ □ □) harfler hesaplanmıştır. Ebcedi 82’dir, 32 harfin eczasındaki 82 harf mukabilindedir. Karaca da yerinde bir tespitle beyitteki “Seksen altı” ibâresine dipnot düşmüş ve “Mantiken seksen altı yerine seksen iki olmalı; çünkü beytin ilk dizisinde sayılan harflerin ebeced değerleri toplamı 82 etmektedir.” (Karaca, 2010: 695) demiştir. Buraya kadar bir sorun yoktur. Ancak gariplik şuradadır ki Karaca yukarıya alıntılıdığımız iki beyit sonra gelen “Seksen altı çâr noḡtayla olur” ibâresindeki “seksen altı”yı da dipnotlandırmış ve “Seksen altı ifadesi yerine seksen iki olmalıdır” (Karaca, 2010: 696) demiştir. Oysa bu son iki beyitte Muhitî şöyle bir hesap yapmıştır:

Hühüd (□□□□)’ün sadece eczasında zahir olan (□ □ □ □ □) harflerin ebcedi olan 82, bu harflerdeki 4 nokta ile 86’dır ve 43 (bir günlük hazardaki 17, Cuma günü 15, seferdeki 11 farz rekatlar toplamı) farz rekatın secdeleri mukabilindedir. Dolayısıyla Karaca’nın ikinci dipnotundaki 82 olması gerektiğini söylediği 86’da bir yanlışlık yoktur.

Karaca’nın çalışmasında maalesef dikkatsiz ve özensizce kurulmuş cümleler ve yapılmış hesaplar çok fazladır. Bununla biz, “6 yönü (ileri, geri, arka, ön, aşağı, yukarı)” (Karaca, 2010: 5) şeklindeki ifadeleri değil, istinsah hatalarının fark edilmemesini kastediyoruz.

Kismet-nâme’nin elde bulunan tek nüshasındaki bir çok istinsah hatası, Karaca’nın beyitleri sadece Türkçe’ye aktarıyor olması ve dikkatsizliği nedeniyle gün yüzüne çıkamamıştır. Örneğin şu beyitlerin açıklamasında:

Dâd u zâl ya‘ nî ki bu iki ḥurûf
Noḡtası zâhirde geldi bul vuḡûf

Zâl hifdehdür cümelde âşikâr
Dâd heşt şaddur bu sırrı aña var

Heft şad u heşt şad zi-Faẓl-ı zü’l-celâl
Heft ḥatt u heşt ḥatt bî-mişâl (vr. 93a)

Karaca, Arap alfabesinin sadece zâhirinde nokta bulunan 2 harfinden dâd ve zel harfleriyle ilgili bu beyitleri açıklarken “Zel harfinin toplamdaki değeri 17’dir. Dâd’ın ebcedi 800’dür. 7 adet 100 ve 8 adet 100’ün karşılığı, 7 hat ve 8 hattır.” demiştir. (Karaca, 2010: 70) “Zel harfinin toplamdaki değeri 17’dir.” cümlesinin hiçbir anlamı yoktur. Açıktır ki beyitteki “Zâl hifdehdür” ibaresi “Dâd heşt şaddur” ibaresine, özellikle de devamındaki beyite bakınca hatalıdır. Dolayısıyla beyit

Zâl heft şaddur cümelde âşikâr

Dâd heşt şaddur bu sırrı aña var

şeklinde tamir edildiğinde şu anlama gelecektir: Zâl (ز)’in ebcedi 700, Dâd (د)’in ebcedi 800’dür. 7 yüz ve 8 yüz, 7 ümmî hat ve istivâ ile 8 ümmî hat mukabilindedir.

Sehl-i İsi'den saña virür nişân (1048) → Kehl-i 'İsi'den civârumdur (959) → çü Âdemdür
Sildi sırrı ile toksan biñ kelâm (1042) → Söyledi bâ-mer (1087, 1724, 2557) → be-emr-i
Çâr harf-i **noқта Dârâ-yı** muhterem (1092) → noқта-dâr iy
Tolu kırk ferseng (1320) → Tülü
Kırkı da **tolı** livâ-yı her melek(1334) → tül-i²⁴
'Âlem-i **Türkîdür** on bir hurûf (1424) → terkîbdür
Hem nikâh-ı **âmitân** (1483) → ümmetân
Sırrına ervâh-ı peygamber 'ayân (1484) → Sırr-ı nüh ezvâc-ı peygamber 'ayân
Sî vü heft ez-Fazl-ı Yezdân **gerüsi** (1533) → ger resî
hütbetin (1862, 2337) → hütbeteyn
Heşt **firdevs yerindür** eyle geşt (2732) → firdevs-i berîndür
Heft **gök** (3121) → kevkeb
Kim anı bilmedi **deyü** zındıқа (3226) → dîv-i
Her birisi hem ' **alî hadde** 'ayân (3392) → 'alâ haddihî
Görine tâ sırr-ı **şavm** âşikâr (3433) → hâ-mîm
ber-vech ile (73, 280, 572, 675,914, 942, 980, 1416) → bir vech ile
bir ü çihilinde (3184) → bir vechilen de
bir ü çihilde (471) → bir vechile de
Âdemün nuḡında **çârı** oldu bu (1513) → cârî
Görinür hem heft haḡḡ-ı **emr-dân** (761) → emredân²⁵
Gösterür nâḡun **mufaşşaldan** nişân (1526) → mafşaldan
Altıdur hem çün **teşehhüddür sefer** (1555) → teşehhüd der-sefer
Aşl u **kar**-ı kâ'inât (1571) → fer'
Kavl ü **na'l-i** Murtażâ'dan kıl taleb (1663) → fi'l-i
K'Âdem'ün **zuhırında** bulmuşdur karar (1683) → zahrında
Zâhir oldu aña ez-ferzân-ı zât (1757) → fermân-ı
Kâmet esrârına **cehr ile** iriş(1809) → cehd eyle
'Ahd **cehr eyle** unutma ve's-selâm (4259) → cehd eyle
Muştafâ **şanz-deh** iy merd-i hüdâ (2013) → şânında
'aynü'l-be-ğayn (2241) → 'ayne'l-yaḡîn
Heft şâḡ-ı **bürre** sırrı hem 'ayân (2299) → berre
muḡkem-i Kird-gâr (2494) → be-ḡükm-i
ihḡiyâr (2518) → i'tibâr
Âsumân-ı mu'tebere fehm it lâ-cerem (2873) → Âsumân ma' nîde
Hem **sütütından** saña verdi ḡaber (2908) → sütünından
ḡarfü'l-kâf (3469, 3470) → ḡarf-i elif
Ol Âdem'den göründi âşikâr (3472) → Evvel
Aña bu **nefsümi** ez-Fazl-ı Ra'ûf (3635) → taḡsîmi
Anda bulundu **zamân** ile zemen (3825) → termân
Rû-kitâb-ı Câvidân-nâme be-ḡ'ân (3965) → rev
Zârri vaḡşiyât u müziyyâtdur (4185) → Zıddı
cennet-i müfred (4266) → baḡs-i müfred
Şeş teşehhüd sırrıdır (4323) → Heşt teşehhüd sırrıdır
ḡaḡ sır-ı müjgân (4331) → ḡaḡḡ-ı ser müjgân
Bilmeyen **taḡsîr-i** ebced (4398) → tefsîr-i ebced
Biñ 'adedden çünki elli geldi **kim** (3020) → kem

²⁴ Belirtme eki olan ye'nin tamlamalar için de kullanıldığını hatırlatalım.

²⁵ Emredler anlamında.

Şems olur Mûsâ hurûf u bâ-nuqaṭ (3034) → Şeş olur Mûsâ hurûf u bâ-nuqaṭ
Ya' ni bîst ü heşt ḥaṭṭ-ı vechini ol

Bulup otuz iki nuṭka buldı yol (3060) → Bölüp

Üç yüz altmış **üç** derec ey ḥurde-dân (3313) → Üç yüz altmış çün derec iy ḥurde-dân

Şânz-deh **yâr[ı]** sî vü du olur işit (3647) → Şânzdeh bâr sî vü dü olur işit

Bî-mükerrer **noḳta** îmân ser-be-ser (4228) → Bî-mükerrer lafz-i îmân ser-be-ser

Ḥarf-i **fî'yi** üstine kıldı kıyâm (24) → Ḥarf-i fî yî üstine kıldı kıyâm

âyet-i ma' nî (431) → âyet ma' nîsi

Kâf u nün **ma' ni-yi** rüşen görünür (727) → ma' nîsi

Çâr ḥaṭṭ-ı ma' ni-yi Seb' al-meşân (455) → Çârdeh ḥaṭṭ ma' nî-i seb' u'l-meşân

bî-ters u **hirâs** (626) → herâs

Ma' nî-i şeş rûz u **rûza** iy himem (799) → rûze

Kim olur **idi yedi** (842) → yeddi yedi

Mülkini (82) → Milketi

mîm (76) → hem

Fazl'ı fi'yi (167) → Fî-i Fazlı

zekî (192) → velî

Ḳur'ân (246) → kırâ'at

Şahf (332) → şuhf

Müşrikün gönlünde vardur **şeyn ü gümân** (958) → şîn u kâf

Ya' nî evvel âdem oldı âşikâr **Bu' d** Âdem Aḥmed-i Mürsel iy yâr (960) → Ba' d

oḳur(1151) → oḳuduñsa

nev' -i (1310, 1411) → nev' e

Sırr-ı **penc** görünür (307) → penceh

Gösterür **penc** şalâti (362) → penceh

Fazl-ı Ḥaḳdan kim olur **pence** ' alem (1824) → penceh

Penc sırrın gösterür hem âşikâr (3675) → penceh

Ya' nî ḥarf u noḳtadur **penc** ' alem (1337) → penceh

pâzdeh (772) → yâzdeh

On iki burc-ı eflâk oldı bil (1361) → On ikisi

eczâ-yı zât (1402) → eczâ zi-zât

intihâ-yı **keşrine** (1426) → keşrete

fehmi (1898) → fetḥ

fehmi var (3207) → fehm-dâr

müstehakḳân-ı zekât (3443) → müsteḥikḳân

ḥûş-yâr (187, 231, 417) → huşyâr

ehl-i ḥûş (346) → ehl-i hûş

muḥkemât (1558) → mümkünât

Bulduñ ism-i Fazl-ı Yezdân'dan vuḳûf (1591) → Bulduñ ise

Noḳta-i **vaḥdet-i Fazl-ı** Kirdgâr (1629) → vaḥdet zi-Fazl-ı

Aḥmed'ün (1686) → Âdem'ün

Penc **vaḳt** esrârını (1980) → ḥaṭṭ

rabbü'l-enâm (2104) → rabbü'n-ni'âm

Ebced ü **yâ** heft ḥarf (2238) → Ebced u bâ-heft ḥarf

' unşurî-i bî-ḥicâb, ' unşurî-i bî-cidâl (2622, 2626) → ' unşurî

İdelüm (2660) → İydelüm

müsemmâ sen (3002) → müsemmâsın

ḳâf-ı ḳadem (3559) → ḳâf-ı ḳıdem

Ma' nîsi (3931) → ma' nî-i

Maksim(tüm metinde) → muḳsem

‘ Aşer âyet (tüm metinde) → ‘ aşra âyet
sī cüz ü kelâm (tüm metinde) → sī cüzv-i kelâm
Mağsim (tüm metinde) → muğsem
hefdeh (tüm metinde) → hifdeh
şakka (tüm metinde) → şukka
nuṭuḳ (tüm metinde) → nuṭaḳ
iḥtilaf (tüm metinde) → iḥtelif
himem (tüm metinde) → hümâm

KAYNAKÇA

- ARSLAN, Hüseyin (2011). *Muhîti ve Kısmet-nâme'si*, Yayınlanmamış Bitirme Ödevi, Indiana: Indiana University, Indiana: Indiana University Near Eastern Studies.
- KARACA, Döndü (2010). *Muhîti'nin Kısmet-nâmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- USLUER, Fatih (2009) *Hurufilik*, İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- ÜNVER Mustafa (2003) *Hurufilik ve Kuran: Nesimi Örneği*, İstanbul: Fecr Yayınları.